Jeszenszky Nóra

Az iszlamista mozgalmak szerepe az első és a második intifádában

GROTIUS E-KÖNYVTÁR

2010

Sorozatszerkesztő

Horváth Jenő

A diplomamunka a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán 2009-ben került megvédésre.

Jeszenszky Nóra

Az iszlamista mozgalmak szerepe az első és a második intifádában

GROTIUS E-KÖNYVTÁR

2010

Tartalomjegyzék

Bevezetés 7

Első fejezet: Történeti előzmények **9**

Az iszlamizmus fogalma 9

A palesztin iszlamista szervezetek ideológiai alapjai 11

Iszlamizmus a palesztin területeken 1987-ig 12

Az első és a második intifáda előzményei 15

Második fejezet: A Hamasz és az Iszlám Dzsihád szerepe a felkelésekben **17**

A Hamasz az első és a második intifádában 17

Az Iszlám Dzsihád az első és a második intifádában 22

A két szervezet tevékenységének összehasonlítása 25

Harmadik fejezet: Külső erők hatásai **27**

A Hezbollah szerepe a palesztinai eseményekben 27

A terrorizmus elleni harc és a palesztin iszlamisták 30

Negyedik fejezet: A Hamasz győzelme a 2006-os választásokon **35**

A politikai részvétel történeti előzményei 35

A 2006-os választási kampány és siker 36

A Hamasz fejlődése 1988 és 2005 között 39

Konklúzió **43**

Felhasznált irodalom **45**

Bevezetés

Jelen dolgozat tárgya az iszlamista mozgalmak szerepének, illetve politikájuk, ideológiájuk fejlődésének bemutatása az első és a második intifáda idején. A gondolatmenet lezárásaként kitérek a 2006 januárjában tartott palesztin parlamenti választás eredményeire is.

Az a célom, hogy áttekintést nyújtsak a két felkelés előzményeiről, történetéről, iszlamizálódásáról, arról, hogy a vizsgált szervezetek miként váltak a palesztin politika meghatározó tényezőivé, illetve, hogy az első intifáda megindulásától (1987) a második intifáda végéig (2005), ezek a csoportok milyen változásokon mentek keresztül.

Kutatásom egyaránt épül a témában írt magyar és idegen nyelvű munkákra, tanulmányokra és internetes forrásokra. A közelmúlt eseményeinek megvilágítása során elsősorban a nemzetközileg elismert médiatermékekben megjelent írásokra hivatkozom, amelyek bővebb magyarázata során szakértők elemzéseit, illetve saját meglátásaimat ismertetem.

Mivel terjedelmi okok miatt nincs lehetőségem a palesztin területeken működő valamennyi iszlamista csoportra kitérni, ezért csak a két legfontosabb szerepet betöltő szervezet (az Iszlám Ellenállási Mozgalom – Hamasz és a Palesztinai Iszlám Dzsihád) tevékenységére koncentrálok. A második intifáda eseményei kapcsán a fenti mozgalmak mellett még kitérek a Hezbollah és az al-Kaida által okozott hatásokra is, amelyek komolyan meghatározták a palesztin szervezetek cselekedeteit.

Jelen dolgozat négy fejezetből áll. Fontosnak tartom bemutatni a két iszlamista szervezet ideológiai hátterét, ennek megfelelően az első fejezetben áttekintem a legfontosabb elődök munkásságát. Ezt követően igyekeztem a logikai szálat úgy meghatározni, hogy folyamatában lássuk a csoportok fejlődését, ezért a második fejezetben a két intifáda eseményeinek bemutatásával párhuzamosan megvilágítom a Hamasz és az Iszlám Dzsihád szerepét ezekben a felkelésekben, majd kitérek azokra a hatásokra, amelyek a 2000-es években érték a vizsgált szervezeteket. A Hamasz 2006-os választási sikerének bemutatását, bár az kívül esik a vizsgált időintervallumon, azért tartom lényegesnek, mert amellett, hogy az iszlamista csoport sikere szoros összefüggésben áll a második intifáda eseményeivel, a szervezet által 1987-et követően megtett út csúcspontjának tekinthető, így ezzel foglalkozik a negyedik fejezet.

Azért tartottam fontosnak, hogy ezzel a témával foglakozzam, mert 2001. szeptember 11-ét követően az iszlamizmus, illetve a fundamentalista irányzathoz tartozó szervezetek tevékenysége mindennapos kérdéssé vált, így a médiában is nagyobb hangsúlyt kapott. Ezzel összefüggésben a palesztin-izraeli konfliktus is komoly változásokon megy át, annak köszönhetően, hogy az iszlamisták megerősödtek a

térségben. A két intifádában betöltött szerepük vizsgálata elősegíti azt, hogy ezt a folyamatot könnyebben megértsük.

Első fejezet
Történeti előzmények

Az iszlamizmus fogalma

A XIX. század folyamán lezajlott nyugati terjeszkedés, amely során Franciaország Tunéziára és Algériára, Anglia pedig Egyiptomra terjesztette ki a fennhatóságát, komoly kihívás elé állította az iszlám világ gondolkodóit: arra kellett választ kapniuk, mi vezetett odáig, hogy a nyugati országok könnyedén voltak képesek az iszlám országokat függőségbe vonni, és miként lehetne elérni, hogy a muzulmán világ ismét régi fényében csillogjon.[1] Ennek a helyzetnek, a külső behatolásnak lett az eredménye az, hogy az iszlám megújítását céljául kitűző reformmozgalom (*nahda*) megszületett.[2]

A korszak egyik legmeghatározóbb teoretikusa Dzsamál ad-Dín al-Afgáni volt, akinek művei, amellett, hogy megalapozták a pánarabizmus elméletét, és a nyugatról érkezett nacionalizmus ideológiáját átültették a helyi viszonyok közé[3], az iszlamizmus eszmei alapját is megteremtették. Munkásságának következtében az iszlám megszűnt kizárólag vallásnak lenni, és politikailag fontos tényezővé vált.

Al-Afgáni tevékenysége nyomán az iszlamizmuson belül kétféle szemléletmód alakult ki, a gondolkodó szerint ugyanis ahhoz, hogy a muszlim világ visszanyerje régi jelentősségét, reformokra (*iszláh*) van szükség. Az iszláh kifejezést kétféleképpen lehet értelmezni: az egyik elmélet hívei szerint a nyugatias reformok értendők alatta, a másik irányzat támogatói szerint pedig a tökéletes, Mohamed próféta korában létezett társadalom szellemiségéhez kell visszatérni, és az iszlám megtisztítása jelentené a reformot.[4]

Az első elmélet hívei a modernisták, akik szerint a nyugati értelemben vett reformokat össze kell egyeztetni az iszlámmal, és ily módon kell az államot felépíteni. Ehhez az iszlámot elég rugalmasnak tartják, amelyben megvan az újraértelmezés lehetősége.[5]

---

[1] ROSTOVÁNYI, ZSOLT: *Az iszlám világ és a nyugat*. Corvina, Budapest, 2004, 60.o.
[2] J.NAGY, LÁSZLÓ-FERWAGNER, PÉTER ÁKOS: *Az arab országok története*. .JATEPress, Szeged, 2004, 21.
[3] Uo.
[4] Rostoványi, 2004, 61.o.
[5] ROSTOVÁNYI, ZSOLT: *Az iszlám a 21.század küszöbén*. Aula, Budapest, 1998, 127.o.

A másik irányzat hívei a fundamentalisták, akik teljes mértékben elutasítják a nyugati típusú fejlődést, hiszen ez a modell – véleményük szerint – az eltérő körülmények miatt nem alkalmazható a muszlim világban. Mivel az iszlám-típusú fejlődés az elmúlt évszázadokban rárakódott szennyeződések miatt megrekedt, ezért az elmélet hívei úgy tartják, hogy vissza kell térni az eredeti elvekhez, azokhoz, amelyek szerint a Mohamed próféta korában létezett társadalom élt. Az elveket a XX. század egyetemes elveivel összeegyeztetve kell az államot igazgatni, és ezek alapján kell a mindennapokat élni. A próféta korának szellemiségét nem kizárólag a Koránból lehet kiolvasni, hanem, mivel a politikai, gazdasági és társadalmi kérdésekben az iszlám csak alapelveket fogalmaz meg, ezért a fundamentalisták felfogásában komoly szerepet játszik az adott helyzetben történő értelmezés, az idzstihád is.[6]

A fundamentalizmus hívei kezdettől fogva szervezetten léptek fel, pártokat és fegyveres mozgalmakat alakítottak. Ilyen volt például az 1928-ban Ahmed Hasszán al-Banna által létrehozott első modern iszlamista szervezet, a szunnita Muzulmán Testvériség (Dzsamaat al-Ikhwan al-Muszlími) Egyiptomban, amely, amellett, hogy korának egyetlen számottevő iszlamista csoportja volt, később fontos szerepet töltött be a palesztinai szervezetek történetében is.[7]

Az iszlamizmus harmadik markáns irányvonala a tradicionalizmus, vagy más néven az iszlám ortodoxia, amelynek hívei szerint a Korán abszolút érvényű, ezért egy hagyományokon alapuló (tehát például tradicionális életmódot folytató) államot kell létrehozni.[8]

Emellett a három irányvonal mellett még számtalan, kevésbé jelentős irányzat létezik, gyakran ideológiai átfedésben egymással.[9]

A XX. század középső harmadán tevékenykedő gondolkodóknak köszönhető az, hogy az iszlamizmus, mint ideológia, elég erőssé válhatott ahhoz, hogy 1967-et, a harmadik arab-izraeli háborúban bekövetkezett arab vereséget követően, a nacionalizmus bukása után keletkezett űrt betöltse.[10] Ebben komoly szerepet játszott a Muzulmán Testvériség is, hiszen későbbi vezetőjét, Szajjid Kutbot tekinthetjük a modern iszlamizmus egyik atyjának.[11]

A szunnita Szajjid Kutb könnyen támaszkodhatott az elégedetlen fiatalságra, hiszen ez a réteg nem részesült abból az újraelosztásból, amely az iszlám országok függetlenségének kivívása után bekövetkezett. Elmélete szerint csak az tekinthető valóságos vezetőnek, aki az államot Allah szellemében kormányozza, és abban az országban, ahol ez nem így van, hanem az uralmat bálványokra (például egy pártra) bízza a társadalom, ott tudatlanság (*dzsahilíja*) uralkodik, ezért az ország pozíciója is gyenge. Ahhoz, hogy az állam megerősödjön, vissza kell térni a Koránhoz és az idzstihádhoz.[12] Azt már a teoretikusnak nem sikerült pontosítania, hogy az így kialakult helyzet kinek a felelőssége, és ki tért le a helyesnek vélt útról, azaz ki vált istentelenné (*takfír*). Követői három pártra szakadtak ennek a kérdésnek az értelmezésében, és

---

[6] Rostoványi, 1998, 126-127.o.
[7] Uo, 129.o.
[8] Uo, 126.o.
[9] Uo, 126.o.
[10] GAZDIK, GYULA: „A palesztinai iszlámista szervezetek története az 1980-as évek végéig.” *In: Kül-Világ online,* IV. évf., 2007/2. szám, 2.o. Letöltés: 2008. szeptember 24.
[11] Uo, 8.o.
[12] Rostoványi, 2004, 121.o.

eltérően gondolkodtak arról, hogy a Muzulmán Testvériségnek emiatt az ország vezetésével, vagy a társadalom egészével kell-e szakítania, esetleg allegorikusan értelmezve az elméletet, csak szellemi szinten kell elhatárolódni a társadalomtól.[13]

A másik, komoly hatású szunnita teoretikus, Abúl Alá Maudúdi – akárcsak Szajjid Kutb – a nacionalizmus minden fajtáját elítélte, és nemzetállamok helyett egy iszlám állam létrehozását tekintette követendőnek. Ezt az államot Allah nevében kormányozzák, és igazságszolgáltatása a saríán alapul. Maudúdi Pakisztánban legálisan működtethette szervezetét, a Dzsamaat al-Iszlamiját, ezért elméletét is könnyedén terjeszthette, szemben a Muzulmán Testvériséggel, amelyet betiltottak Egyiptomban.[14]

A síita Rúhollah Múszaví al-Khomeini, a modern iszlamizmus harmadik jelentős alakja – Kutbbal vagy Maudúdival ellentétben – képzett jogtudós volt, így elméletét nehezebben tudták kritizálni a társadalom szemében komoly presztízsnek örvendő ulemák. Az iráni sah istentelen hatalmának megdöntését csak úgy tudta elérni, hogy szakított a síita irányzat rejtőzködés-elméletével, és ezzel párhuzamosan a gonosz hatalmának elfogadásával. Elméletében a létrehozott iszlám államot vallástudósok vezetik (ahogy vezette ő is 1979 után).[15]

A palesztin iszlamista szervezetek ideológiai alapjai

Ideológiailag a legnagyobb palesztinai iszlamista szervezetre, a Hamaszra (Harakat al-Mukávama al-Iszlámíja – Iszlám Ellenállási Mozgalom), mivel a csoport a Muzulmán Testvériség helyi ágából nőtt ki az 1980-as évek végén, elsősorban Szajjid Kutb gyakorolt hatást.

A Hamasz chartája, amelyet 1988 augusztusában hoztak nyilvánosságra, nem konkretizálja, hogy a szervezet milyen államot képzelne el, azon túl, hogy annak az iszlámra kell épülnie. Palesztina területét iszlám földnek tekinti, amelynek „feladása a vallás közvetlen megsértésével egyenértékű”[16]. A dokumentum kijelenti, hogy „az iszlám szellemiségének kell uralkodnia minden muszlim társadalomban”[17], így természetesen a palesztin társadalomban is. Emellett a 11. cikkely azt is kifejti, hogy „bármilyen intézkedés Palesztinával kapcsolatban, amely a saríával ellentétes, semmi és érvénytelen”[18].

Tartalmi mélységét tekintve a Hamasz chartája semmiféle újdonsággal nem szolgál, az iszlamista ideológiát nem gondolja újra, és nem is fejleszti tovább.[19] Ettől függetlenül, mivel a Hamasz a dokumentum elején külön felhívja az olvasó figyelmét arra, hogy magát a Muzulmán Testvériségből származtatja, arra lehet következtetni, hogy ugyanazokat a teoretikusokat tekinti elődjének (mindenekelőtt al-Afgánit és Szajjid Kutbot), akiket a Testvériség, és a mindennapi életről, illetve az állam

[13] Uo, 122.o.
[14] GILLES, KEPEL: *Dzsihád*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2007, 50.o.
[15] Uo, 51.o.
[16] *Dokumentumok a Közel-Kelet XX. századi történetéhez*. *Szerk*: LUGOSI GYŐZŐ. L’Harmattan, Budapest, 2006, 549.o.
[17] Uo, 551.o
[18] Uo, 548.o.
[19] Gazdik, 2007, 17.o.

berendezkedéséről is ugyanazokat a – Kutb munkásságára alapozott – elveket vallja, mint az 1928-ban létrehozott szervezet.

A síita vallásra, és Khomeini tanaira épülő 1979-es iráni forradalom az egész iszlám világban éreztette hatását, így a palesztin területeken is: a Muzulmán Testvériségből Fathi Abd el-Aziz Skáki vezetésével ugyanebben az évben kilépett egy csoport, és létrehozta a másik jelentős palesztinai iszlamista szervezetet, a Palesztinai Iszlám Dzsihádot. Ez a csoport megpróbálta összeegyeztetni a síita és a szunnita elveket, és elsősorban az vezetett a Muzulmán Testvériséggel való szakításukhoz, hogy ideológiailag eltávolodtak az anyaszervezetüktől.[20]

Az Iszlám Dzsihád nem értett egyet a Testvériséggel abban, hogy a síiták eretnekek lennének, és a Khomeini által meghirdetett forradalom célja inspirálta őket, tehát, hogy megdöntve a fennálló közel-keleti vezetések hatalmát, a Khomeini által elképzelt, iszlám alapokon nyugvó államokat hozzanak létre – értelemszerűen Palesztinában is. Az Iszlám Dzsihád szakítása a Muzulmán Testvériséggel tehát az ideológiai különbségekből eredt, de a végső céljuk megvalósításához vezető útról is eltérően gondolkodtak.

Az Iszlám Dzsihád ideológiájában fontos szerepet tölt be a dzsihád, amelyet az egyedüli eszköznek tartanak arra, hogy Izraelt kiűzzék Palesztina területéről. Ennek kapcsán merül fel a síita irányzatból átvett mártírság is, hiszen a szervezet tagjai 1984 óta követnek el öngyilkos merényleteket. Fathi Skáki, aki 1995-ben bekövetkezett haláláig[21] vezette a szervezetet, a merényleteket 1988-ban úgy jellemezte, mint „kivételes tetteket a vallásért és a dzsihádért… [amelyek arra szolgálnak], hogy pusztítsák az ellenség morálját és beleplántálják a terrort az emberekbe".[22] Az izraeliek pedig, akik elfoglalták Palesztina földjét, ellenségnek számítanak.[23] Skáki azonban ekkor még azon a véleményen volt, hogy ezt az eszközt csak különleges esetben lehet használni[24], és bár az Iszlám Dzsihád az 1990-es években is hajtott végre öngyilkos merényleteket, a számuk a 2000-ben kezdődött második intifáda idején sokszorozódott meg.

Iszlamizmus a palesztin területeken 1987-ig

A Muzulmán Testvériség az 1930-as években kezdett foglalkozni a tágabb iszlám világ ügyeivel: ennek eredményeképpen jött létre 1937-ben a Muzulmán Testvériség első

---

[20] ABLAKA, GERGELY: „Az Iráni Iszlám Köztársaság és a terrorizmus. Irán útja a politikai terrorizmustól a terror elleni harcban való passzív részvételig." *In:* TÁLAS PÉTER: *Válaszok a terrorizmusra. A politikai marketing csapdájában*. Mágus Stúdió. Budapest, 2006, 235.o.

[21] ROSTOVÁNYI, ZSOLT: *Együttélésre ítélve. Zsidók és palesztinok küzdelme a Szentföldért*. Corvina, 2006, 237.o.

[22] GILLOOLY, HAYLEY: „The Palestinian Islamic Jihad: True religion terrorism in the Middle East." 2006-2007. *In: Law and Society Journal at UCSB,* http://www.lawso.ucsb.edu/projects/review/issues/2006-2007/Gillooly, 19.o. Letöltés: 2008. október 13.

[23] Uo.

[24] Rostoványi, 2004, 102.o.

Egyiptomon kívüli ága Damaszkuszban, és ennek keretében avatkoztak be az 1936-ban meginduló, és egészen 1939-ig tartó palesztin felkelésbe is.[25]

Palesztina 1922-től brit mandátumterület volt, és a felkelés, amely általános sztrájkfelhívások sorozatából, illetve zavargásokból állt, az angol uralom és a zsidó betelepülések ellen irányult.[26] Hasszán al-Banna testvérét küldte a helyszínre, akinek az volt a feladata, hogy ellenőrizze a Muzulmán Testvériség által küldött támogatások és segélyek felhasználását.[27] Korábban a palesztinai arabok irányításáért két nagy család versengett (a Nasasibik és a Husszeinik klánja)[28], a szervezetten fellépő iszlamizmus csak ebben az időszakban jelent meg a térségben.

Az első iszlamista központot csak a II. világháború után hozták létre a Gázai övezetben, majd irodát nyitottak többek között Haifában és Jaffában is. Ezeknek a központoknak az volt a feladata, hogy segítsék a palesztinai arabokat a zsidók elleni harcban Izrael megalakulása előtt (1948) és az első arab-izraeli háború (1948-49) idején is.[29]

Az 1948-49-es első arab-izraeli háború eredményeként, amikor az ENSZ 181-es számú határozata[30] által a palesztinoknak ítélt Gázai övezetbe Egyiptom, Ciszjordániába pedig Jordánia vonult be[31], a Testvériség területileg két részre szakadt.

Az egyiptomi fennhatóság alatt álló ág tevékenységére rányomta a bélyegét az anyaszervezet kairói kormánnyal való kapcsolata, ennek megfelelően, amikor Nasszer elnök 1954-ben fellépett a Muzulmán Testvériség ellen, a palesztinai ág is illegalitásba kényszerült, és sokukat letartóztatták.[32]

A transzjordániai fennhatóság alatt működő ág ezzel szemben zavartalanul végezhette a tevékenységét, ennek következtében számos szociális intézkedést hajtott végre, így például részt vett óvodák, iskolák, egészségügyi, vallási intézmények építésében, fenntartásában, működtetésében.[33]

1967 után a Muzulmán Testvériség korábban két ágra szakadt palesztinai szervezete Izrael fennhatósága alatt egyesült. A zsidó állam nem tartotta veszélyesnek az iszlamistákat, ezért felhasználta őket politikai céljai elérése érdekében: ellensúlyozó tényezőnek szánta az erősebbnek és ezáltal veszélyesebbnek tartott Palesztin Felszabadítási Szervezettel (PFSZ) szemben. Ennek köszönhetően a Muzulmán Testvériség megerősödhetett, és feladatát, miszerint a muszlim hitet minél szélesebb körben elterjessze, és a vallást a mindennapokban is megerősítse, teljesíthette (például munkásságának köszönhetően a térségben 1989-ig megkétszereződött a mecsetek száma).[34]

---

[25] Gazdik, 2007, 5.o.
[26] J. Nagy-Ferwagner, 2004. 39.o.
[27] Gazdik, 2007, 5.o.
[28] J. Nagy-Ferwagner, 2004, 38.o.
[29] Gazdik, 2007, 6-7.o.
[30] *20. századi egyetemes történet II*. *Szerk*: NÉMETH LÁSZLÓ. Osiris Kiadó, Budapest, 2006, 272-273.o.
[31] Gazdik, 2007, 7.o.
[32] J. Nagy-Ferwagner, 2004, 81.o.
[33] Gazdik, 2007, 9.o.
[34] Uo, 10-11.o.

A Muzulmán Testvériség elsősorban szociális intézkedésekre koncentrált, de kisebb lépéseket tett a politika terén is. Ennek keretében diákszervezeteket hozott létre a PFSZ ellenében, és komoly eredményt ért el azzal, hogy ellenőrzése alá került a Gázai Egyetem. Az egyetem különösen jelentős szerepet töltött be a Hamasz későbbi megalakulásában is, hiszen az intézmény szolgált bázisául az Ahmed Jászin Majdan (azaz Jászin sejk) által 1978-ban alapított al-Mudzsamaa al-Iszlám (AMAI) számára.[35]

Az AMAI elsősorban szociális tevékenységet folytatott, de az 1980-as évek végén már előkészítette a Hamasz létrejöttét is, egyfajta bázisául szolgált annak.[36]

A diákszervezetek létrehozásának köszönhetően a Muzulmán Testvériség megerősítette pozícióját a fiatalság körében, ez azonban azzal járt, hogy a PFSZ-szel, amellyel korábban harmonikus volt a kapcsolata, egyre gyakoriabbakká váltak a konfliktusai.[37]

Az iszlamistákat az is segítette a megerősödésben, hogy az 1970-es években az olajárrobbanás következtében az Öböl-menti államok, amelyektől korábban is kapott támogatást, megemelték a nyújtott segélyek összegét.[38]

Az Iszlám Dzsihád, mint korábban láttuk, 1979-ben jött létre és rövid ideig még párhuzamosan működött a Muzulmán Testvériséggel. A Skáki által vezetett szervezet célja Palesztina felszabadítása volt, ennek keretében hajtották végre első erőszakos akciójukat 1983-ban.[39] A csoport számíthatott Irán támogatására is: az 1980-as évek folyamán Teherán minden Izrael-ellenes szervezettel, így az Iszlám Dzsiháddal is felvette a kapcsolatot. Ez a támogatás az első intifáda kirobbanása után is megmaradt, sőt a Hezbollah megjelenése által erődösödött is.[40]

A Muzulmán Testvériség az Iszlám Dzsihád határozott fellépésének következtében az 1980-as évekre a PFSZ mellett még egy komoly riválissal találta szemben magát, és erre mindenféleképpen reagálnia kellett. Nagy segítségére volt ebben az, hogy a Libanonban zajló háború egyik következményeként a PFSZ központja a palesztinai területektől viszonylag messze, Tuniszba került, így az iszlamisták befolyása és mozgástere – akik továbbra is Palesztinában tartózkodtak – megnövekedett.

A szervezet vezetése felismerte, hogy a PFSZ szerepét csak abban az esetben veheti át, hogyha változtat korábbi, elsősorban szociális térnyerésre összpontosító politikáján, ezért nacionalista célkitűzéseket kezdett hangoztatni[41]. Erre ösztönözte a szervezetet az Iszlám Dzsihád is, hiszen ez a csoport határozottan állást foglalt az önállóság és az Izrael elleni harc mellett, és erőszakos akcióival tevőlegesen is részt vállalt ennek megvalósításában.

A Muzulmán Testvériség irányvonalváltása szükségszerűen maga után vonta a zsidó állam rosszallását, ezért az 1980-as évek közepén egy letartóztatás-hullám kezdődött, amelynek keretében rövid időre fegyházba került Jászin sejk is. Az ezt követő időszakban, egészen 1987-ig, az első intifáda kirobbanásáig, a Muzulmán Testvériség politikája nehezen követhető. Ez elsősorban annak köszönhető, hogy a

---

[35] Rostoványi, 2006, 233.o.
[36] Uo.
[37] Uo.
[38] Kepel, 2007, 264.o.
[39] Rostoványi, 2006, 237.o.
[40] Ablaka, 2006, 234..o.
[41] Gazdik, 2007, 14.o.

szakértők ellentétesen ítélik meg azt, hogy a Palesztinában tevékenykedő szervezetek milyen szerepet játszottak a felkelés elindításában, egyáltalán játszottak-e benne bármiféle szerepet.[42]

Az első és a második intifáda előzményei

Az első intifáda kezdete 1987 decemberére tehető, a második 2000 szeptemberében robbant ki. Mindkét felkelés előtt, bár komoly eltérések is mutatkoztak (például az intifádák előtti tárgyalások sikerességét illetően, és ennek kapcsán, hogy a palesztinok mennyire bízhattak az államalapításban) hasonló tendenciák mentek végbe mind a politika terén, mint pedig a gazdasági és ezzel összefüggésben a társadalmi viszonyokat illetően. Ennek eredményeképpen a helyzet annyira feszültté vált, hogy elég volt egy-egy jelentéktelenebb esemény ahhoz, hogy a felkelések megkezdődjenek.

A Gázai övezet és Ciszjordánia 1967-ben, a hatnapos háború folyamán került Izrael fennhatósága alá, ettől az évtől kezdve a palesztinok körülményei megváltoztak: míg az Izraelben vállalt munkának köszönhetően növekedhetett a lakosság életszínvonala, addig a gazdaság teljesítőképessége csökkent. Izraelnek nem állt érdekében segíteni a palesztinok helyzetén, vagy fejleszteni az arab tulajdonban lévő földek gazdaságát, és ennek megfelelően adminisztratív úton (például kútfúrási engedélyek megtagadásával) igyekeztek megakadályozni a gazdaság fejlődését. Az elnyomó politika eredményeképpen az 1980-as években földfoglalások útján zsidó telepesek Ciszjordániában a földek felét, a Gázai övezetben a harmadát szerezték meg, és a vízkészlet is nagyon aránytalanul, 90-10 százalékban oszlott meg az izraeliek és a palesztinok között.[43]

A rendkívül rossz gazdasági helyzeten nem segített az sem, hogy 1986-ban, egy évvel az első intifáda kezdete előtt, visszaesett a kőolajpiac, emiatt a palesztinokat támogató olajtermelő országok csökkentették az átutalandó segélyek nagyságát, és az olajiparban külföldön dolgozó palesztinok is kevesebb pénzt tudtak hazautalni. A külföldről érkező bevételek csökkenése, mivel a palesztin területeken, csak a közép – és felsőfokú végzettségűek körében, a munkanélküliség aránya elérte a 80 százalékot, hozzájárult a felkelések kirobbanásához.[44]

Nem voltak kedvezőek a demográfiai adatok sem, hiszen a népességnek majdnem a fele 15 éven alatti volt, ráadásul a népsűrűség a Gázai övezetben a világon az egyik legnagyobb, 1000 fő/km^2.[45] 1987-ben lett húsz éves az a generáció, amelyik 1967-ben született, tehát kizárólag a megszállás rendkívül rossz viszonyait ismerte, és kilátástalan jövő elé nézett.

Ilyen szempontból semmiféle különbség nem volt az első és a második intifádát megelőző évtized között, hiszen az 1990-es évek gazdasági növekedése csak részben tudta kezelni a problémát. 1993 után hiába nőtt az Izraelben foglalkoztatott palesztinok száma és ezzel párhuzamosan a hazautalásokból származó jövedelmek összege is, a fellendülés 1995-96-ban már megtorpant, bár a palesztin gazdaság 1996 után ismét

[42] Gazdik, 2007, 15.o.
[43] J. Nagy-Ferwagner, 2004, 144-145.o.
[44] J.Nagy-Ferwagner, 2004, 144-145.o.
[45] Uo.

növekedést mutatott, a munkaerő-kínálat továbbra is nagyon magas volt, köszönhetően a világon első helyen álló népességszaporulatnak (3-4 százalékkal nő a népesség évente, ami 80-100 ezer munkaképes korba lépő fiatalt jelent).[46]

2000 szeptembere – a második intifáda kirobbanásának hónapja – előtt a mindennapossá váló izraeli határlezárások miatt Ciszjordánia és a Gázai övezet között nem működött sem az áru, sem a személyforgalom, és ez természetesen hatással volt a gazdaságra is, ami ezáltal a csőd szélére jutott.[47]

Ráadásul mindkét intifádát megelőzte egy háború vagy egy felkelés, amely egy sikertelen békefolyamatot generált a PFSZ vezetése és Izrael között. Mivel a libanoni háborúk (1975-1990) során a PFSZ rádöbbenhetett, hogy nem kap segítséget az arab országoktól, ezért Arafat úgy döntött, hogy a diplomáciai megoldást helyezi előtérbe. Ennek eredményeként született meg az 1980-as évek elején a jordániai variánsként elhíresült terv, amely azt tartalmazta, hogy a palesztin állam a többségében palesztinok lakta Jordániával föderációban jött volna létre, tehát nem önálló területként, így az államalapítás joga nem illette volna meg őket, csak a szabad önrendelkezésé.[48] Azonban 1985-re a terv gyakorlatilag elhalt, ennek megfelelően a PFSZ politikája nem hozott eredményt. Sikertelennek bizonyultak az éppen az első intifáda hatására kezdődő tárgyalások is, mert bár az oslói békefolyamat vitathatatlanul komoly eredményeket hozott, a 2000 nyarán rendezett Camp David-i tárgyalásokon a felek a legfontosabb kérdésekben nem jutottak megoldásra.

Az így kialakult feszült helyzetben mindkétszer elég volt egyetlen esemény, hogy az intifádák kirobbanjanak: 1987-ben egy izraeli és egy palesztin taxi összeütközése nyomán halt meg négy palesztin, 2000-ben Ariel Saron, az ellenzékben lévő Likud párt vezetője látogatott Jeruzsálemben a Templom-hegyre (Mecsetek-hegye), kiváltva ezzel a palesztinok haragját, akik joggal érezhették úgy, hogy az izraeli politikus látogatása az iszlám egyik szent helyére, a zsidó állam fennhatóságát kívánja szimbolizálni.

---

[46] PARAGI, BEÁTA: „A palesztin gazdaság főbb jellemzői és az intifáda gazdasági hatása.” *In.: Kül-Világ, online*, I. évf., 2004/1. szám, 3.o. http://www.freeweb.hu/kul-vilag/2004/01/paragi.pdf . Letöltés: 2008. szeptember 20.

[47] Uo, 4-5.o.

[48] J.Nagy-Ferwagner, 2004, 143-144. o.

Második fejezet
A Hamasz és az Iszlám Dzsihád szerepe a felkelésekben

A Hamasz az első és a második intifádában

Az első intifáda 1987. december 9-én tört ki, azt követően, hogy két nappal korábban négy palesztin munkás meghalt egy autóbalesetben. A szakértők nagy része egyetért azzal, hogy a felkelés spontán módon indult meg[49], ezt támasztja alá az is, hogy az első napokban nem állt mögötte gondos tervezés. Ellentmond azonban ennek az a tény, hogy az intifáda sokáig elhúzódott.

A szakirodalomban vitatott, hogy a Hamasz pontosan mikor alakult meg, elsősorban azért, mert az iszlamista szervezet magának tulajdonítja a felkelés elindításának dicsőségét, és azt állítja, hogy tudatos, évekig tartó előkészítés után, egy nappal a felkelés megkezdése előtt, 1987. december 8-án jött létre.[50]

A Muzulmán Testvériség ezzel szemben csak 1988 februárjában ismerte el, hogy létrehozta a Hamaszt, hiszen féltette a társadalmi bázisát. A Testvériség palesztinai ága ugyanis elsősorban a vallásos középosztályra támaszkodott, amelynek gazdaságilag hátrányt jelentett az izraeli politika, de a társadalmi feszültségek miatt féltek a fiatalok (*sebab*) erőszakos akcióitól is, és a felkelés első heteiben nem támogatták őket. A döntő fordulat akkor következett be, amikor 1988 februárjában a kereskedők az intifáda mellé álltak, és követve a sztrájkfelhívásokat, bezárták a boltjaikat.[51]

Így az 1988 februárjában létrejött Hamasz komoly bázisra támaszkodhatott, amely magában foglalta a sebab egy részét és a vallásos középosztályt is. Annak érdekében, hogy a fiatalok támogatottságát ne veszítse el, Jászin sejk az iszlám hiteles hordozóinak minősítette őket,[52] így a fiatalság megkapta az erkölcsi alapot arra, hogy ne csak az izraeli katonák ellen lépjen fel, hanem a nyugatias kultúrát képviselő középosztály tagjai ellen is. Ezzel magyarázható, hogy 1988-tól megszaporodtak a „nem iszlám" kulturális tevékenységek elleni támadások.[53]

---

[49] Ferwagner-Komár, 2003, 246.o.
[50] Gazdik, 2007, 15-16.o.
[51] Kepel, 2007, 267.o.
[52] Uo.
[53] Uo, 268.o.

A Hamasz számára komoly előnyt jelentett, hogy vezetősége – ellentétben a PFSZ irányítóival – a helyszínen tartózkodott, és a Gázai övezetben lévő több száz mecsetet, amelyek a Muzulmán Testvériség korábbi karitatív tevékenységének következtében kerültek ellenőrzése alá, használhatta fel arra, hogy ideológiáját terjessze, és közvetlenül hathasson az emberekre. Jászin sejk akadály nélkül küldhetett hitszónokokat a menekülttáborokba, és ennek köszönhetően a Hamasz hamar bekapcsolódhatott a felkelés szervezésébe.[54]

A Hamasznak kedvezett az is, hogy Izrael sokáig – hasonlóan a Muzulmán Testvériséggel szemben tanúsított magatartásához – nem lépett fel a szervezet ellen, mert az iszlamistákat a veszélyesebbnek tartott PFSZ ellensúlyozására szánta.[55]

Komoly szerepet játszott a Hamasz népszerűségének növelésében az is, hogy 1988 júliusának végén Jordánia kivonult a nyugati parti területekről, és minden gazdasági, adminisztratív és politikai kapcsolatát megszakította vele.[56] A lépés ugyan demonstrálta azt, hogy Jordánia ezentúl a palesztinokra kívánja bízni Palesztina létrehozásának problémáját, de egyben azt is jelentette, hogy sok munkahely megszűnt a Nyugati Parton, és emiatt a szociális problémák egyre nagyobb méreteket öltöttek. A Hamasznak ennek köszönhetően lehetősége nyílt arra, hogy szociális hálózatát felhasználva, támogatottságát ezen a területen is növelje.[57]

Az iszlamista szervezetet segítette a PFSZ-en belül zajló konkurenciaharc is, amely csak áprilisban oldódott meg azzal, hogy az izraeli titkosszolgálat megölte Abu Dzsihádot. Abu Dzsihádot Arafat bízta meg azzal, hogy helyben segítse és koordinálja a felkelést; ennek érdekében alapította meg az Egységes Nemzeti Főparancsnokságot (CNU), amelynek segítségével irányíthatta az eseményeket, illetve harcolhatott Izraellel és a Hamasszal is. Tevékenysége annyira sikeres volt, hogy nagyon megerősödött a PFSZ-en belül, és már Jasszer Arafat pozícióját is veszélyeztette.[58]

A Hamasz megerősödését, és ezzel az erőviszonyok megváltozását azonban Izrael is érzékelte, és mivel az iszlamista szervezetet egyre kevésbé használhatta saját céljai érdekében, változtatni kényszerült addigi politikáján. A döntés jogosságát támasztotta alá az is, hogy a Hamasz 1988 márciusa után egyre több erőszakos akciót hajtott végre izraeli katonák ellen, ezenkívül augusztusban nyilvánosságra került a chartája is, amelyben nem ismerte el Izrael jogát a létezéshez.[59] Emiatt 1989 szeptemberében Jászin sejket, és még kétszáz aktivistát tartóztattak le,[60] de a szellemi vezető hiánya nem vetette vissza a szervezetet, és a bebörtönzött vezetők helyébe fiatalabb, erőszakosabb utódok léptek, a csoport radikalizálódott.

A PFSZ-nek szintén reagálnia kellett az eseményekre, hiszen a szervezet egy komoly riválissal találta szembe magát. A Hamasszal való verseny 1988 nyarától teljesedett ki, és elsősorban arra irányult, hogy az intifáda idején a mindennapi életben komoly szerepet betöltő népi bizottságokat maguk mellé állítsák.[61]

---

[54] Kepel, 2007, 251.o.
[55] Uo, 252.o.
[56] J.Nagy-Ferwagner, 2004, 146.o.
[57] MORDECHAI, SCHOENFELD: *Arafat, személyesen*. PolgArt, Budapest, 2004, 185.o.
[58] FERWAGNER, PÉTER ÁKOS-KOMÁR, KRISZTIÁN: *Arafat*. Maxim Kiadó, Szeged, 2003, 253.o.
[59] Lugosi, 2006, 549.o.
[60] Kepel, 2007, 270.o.
[61] Kepel, 2007, 268-269.o.

Arafat az intifádát nyomásgyakorlásra használta annak érdekében, hogy az Izraellel megkezdett tárgyalásokon – amelyeknek komoly lökést adott az 1988 decemberi algíri kongresszus, és a szintén ebben a hónapban, az ENSZ közgyűlésén tartott Arafat-beszéd is[62] – jobb pozícióba kerüljön.

A Hamasz azonban nem támogatta a megegyezést, ezért azzal vádolta Arafatot, hogy Izrael bábja, ettől is népszerűségének növelését remélte.[63] A kezdeti időszakban elért támogatás mértékét jelzi, hogy 1990-ben nemcsak hogy győzelmet aratott a szakszervezeti választásokon (ami egyértelműen a munkával rendelkező középosztálybeliek támogatására utal), de a PFSZ is úgy ítélte meg, hogy előnyösebb lenne számára, ha a szervezetet meghívná a Palesztin Nemzeti Tanácsba, ahol ellenőrzése alatt tarthatta volna. A két riválisi csoport azonban nem tudott megegyezni egymással, elsősorban azért, mert az iszlamisták irreális követelésekkel álltak elő (például a tanácsban a székek felét követelték).[64]

A megegyezés elmaradásával előtérbe kerültek a palesztinok közötti összecsapások, amelyek, amellett, hogy kollaboránsoknak tartott emberek százainak a megölését hozták – egyes vélemények szerint többen haltak meg a leszámolásokban, mint az izraeliek által végrehajtott ellentámadásokban[65] – az intifáda kifulladását eredményezték.[66]

A Hamasz már ekkor több külföldi támogatót tudhatott maga mögött: közöttük a legfontosabb Irán volt, amely 1979 után megszakította a kapcsolatait Izraellel, és diplomáciai kapcsolatba lépett a PFSZ-szel, de támogatásáról biztosította az iszlamista szervezeteket is.[67] 1989-ben a támogatásuk mértéke megemelkedett, köszönhetően egyfelől annak, hogy 1988-ban lezárult az első Öböl-háború, másfelől pedig annak, hogy Khomeini halála után Ali Akbar Hasemi Rafszandzsani lett a perzsa állam elnöke, aki, hatalomra jutása után anyagilag megerősítette az iszlamistákat, így a Hamaszt is.

Irán mellett a szervezet számíthatott az Öböl-menti államok hagyományosnak mondható támogatására is, olyannyira, hogy Kuvait például 1990-ben több mint 60 millió dollárt utalt át a Hamasz számára, szemben a PFSZ-nek nyújtott 27 millió dolláros támogatással.[68] Ez jelentős presztízsnövekedést jelentett, még akkor is, ha a második Öböl-háborúban Arafat Irakot támogatta Kuvaittal szemben. A konzervatív Szaúd-Arábia és Kuvait számára az iszlamista szervezet támogatása egyébként is előnyösebb volt, mint a laikus elveket valló Fatahé.

A Hamasz számára egyértelműen sikeresnek tekinthető a felkelés, elsősorban azért, mert fennakadás nélkül volt képes szakítani a Muzulmán Testvériség korábban folytatott politikájával, és komoly népszerűségre tudott szert tenni a palesztinok körében. Képes volt felhasználni a Testvériség kiépített szervezetét, társadalmi bázisát oly módon, hogy a támogatóit nem vesztette el módszerei, és a politikájában beállt változások miatt. Ennek köszönhető, hogy a Hamasz sztrájkfelhívásaival éppen úgy képes volt befolyásolni a felkelés menetét, mint erőszakos cselekedeteivel. Az első intifáda eseményeire gyorsan és hatékonyan tudott reagálni, és bár a PFSZ pozícióját

---

[62] J. Nagy-Ferwagner, 2004, 39.o.
[63] Kepel, 2007, 269.o.
[64] Uo, 270.o.
[65] Rostoványi, 2006, 164.o.
[66] Kepel, 2007, 272.o.
[67] Ablaka, 2006, 234-235.o.
[68] Kepel, 2007, 271.o.

ebben az időszakban még nem fenyegette, sikeresen iszlamizálták a palesztin ügyet. Az iszlamisták tevékenységének eredménye az, hogy Izrael rádöbbent arra, hogy a PFSZ-szel, amellyel addig elutasította a tárgyalásokat, mégis párbeszédet kell folytatnia, hiszen a Hamasz, mint ellenzéki erő, lényegesen erőszakosabban lépett fel ebben az időszakban, mint Arafat szervezete.

Az első intifáda végének hivatalosan 1993-at, az oslói béketárgyalás időpontját tekintik, de megbeszéléseket tartottak már a madridi konferencia (1991) óta. Mivel a PFSZ és a Hamasz eltérő berendezkedésű államot hozna létre Palesztinában, így az iszlamisták nem támogatták a tárgyalásokat, a szervezetnek ezért nem állt érdekében, hogy a PFSZ és Izrael megegyezzen egymással. Emellett az iszlamista szervezet chartájában külön cikkelyben szerepel, hogy elutasítanak mindent, ami nemzetközi konferenciákkal kapcsolatos, mert nem bíznak abban, hogy a nagyhatalmak a palesztinok érdekeinek megfelelő határozatokat hoznának ezeken.[69]

1994 után – amikor létrejött a Palesztin Hatóság és a palesztin fél autonómiához jutott – a Hamasz megtapasztalhatta, hogy népszerűsége csökken: az 1996-os általános választás, bár a Hamasz nem indult el rajta, egyértelműen vereségként értékelhető a szervezet számára, hiszen a csoport központjának számító Gázai övezetben 88 százalékos volt a részvétel, tehát a tárgyalásokkal, illetve azok alakulásával kimagaslóan sokan értettek egyet.[70]

Az iszlamisták kudarca nagymértékben a PFSZ hosszú ideje várt sikerének volt köszönhető, de visszavetette a Hamaszt az is, hogy a csoporton belül az 1990-es évek folyamán egyfajta törés következett be a radikálisabbak, az öngyilkos merényletek hívei, és a mérsékeltebbek, a szervezetből pártot létrehozni kívánók között.[71]

Mivel a megegyezést nem támogathatták, minden eszközzel igyekeztek azt megakadályozni. Ennek érdekében 1993 és 1998 között összesen 24 öngyilkos merényletet hajtottak végre[72], amelynek eredményeképpen az Egyesült Államok[73] és az Európai Unió is terrorista szervezetnek nyilvánította a csoportot, bár az EU csak a szervezet katonai szárnyát.[74] Az öngyilkos merényleteket a Hamasz esetében ugyanis az Izaldin Kasszem Brigádjai, a katonai szervezet vállalta, amelynek alapítási dátuma vitatott, egyes értelmezések szerint 1989 februárjában, mások szerint 1991 végén hozták létre. A csoport komoly bázissal rendelkezett a fiatalok körében[75], de tevékenysége igazán csak a második intifáda idején gyorsult fel.[76]

A Hamasz választása azért esett Izaldin Kasszemre, mert személyében a palesztinok az első mártírjukat tisztelik, aki az 1935-ös felkelésben vált az önfeláldozás

---

[69] Lugosi, 2006, 549.o.

[70] FERWAGNER, PÉTER ÁKOS - KOMÁR, KRISZTIÁN - SZÉLINGER, BALÁZS: *Terrorista szervezetek lexikona. Gavrilo Principtől Oszama bin Ládenig*. Maxim Könyvkiadó, Szeged, 2003, 316.o.

[71] Kepel, 2007, 537.o.

[72] Rostoványi, 2006, 241.o.

[73] „Az Egyesült Államok külügyminisztériumának terrorizmusról szóló éves jelentése - 2006." *In: http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2006/82738.htm*. Letöltés: 2009. január 18.

[74] „Freezing funds: list of terrorists and terrorist groups". *In: http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33208.htm#AMENDINGACT*. Letöltés: 2009. január 18.

[75] Kepel, 2007, 796.o.

[76] Ferwagner-Komár-Szélinger, 2003, 146.o.

példájává. Kasszem iszlám prédikátorként járta Palesztinát, és elsőként próbált egy népi gyökerű nemzeti mozgalmat szervezni.[77]

A Hamasz komoly szerepet játszott a második vagy al-Aksza intifáda megindításában, hiszen a Saron templomhegyi látogatását követő pénteken (a látogatás csütörtökön volt), lehetőségük nyílt arra, hogy a mecsetekben határozott fellépésre bíztassák a híveket.[78] A felkelést elsősorban arra használták fel, hogy jelezzék Arafat számára, túlságosan sokat enged a tárgyalásokon, de az intifáda idején játszott szerepüknek köszönhetően tovább nőtt a támogatottságuk is, amely a 2006-os választási sikerben csúcsosodott ki.

A második intifáda idején a Hamasznak lehetősége nyílt arra, hogy kibontakozzon, és számottevő szerephez jusson Palesztinában, de egyszerre több külső tényező is hátráltatta ebben. A korábbi felkelés során tanúsított magatartása, illetve az 1990-es években végrehajtott öngyilkos merényletek hatására Izrael veszélyesnek tartotta a szervezetet, és határozottabban lépett fel ellene. Emellett Irán támogatása is csökkent, köszönhetően egyfelől annak, hogy 2000-ben az izraeli csapatok kivonultak Libanon déli részéről, másfelől pedig annak, hogy 2001 után megváltozott az iráni külpolitika, és a terrorizmus-ellenes harc keretében folytatódott tovább.[79]

Ezzel szemben a Hamaszt segítette az izraeli határlezárásoknak köszönhetően egyre romló társadalmi, gazdasági helyzet, illetve az a tény, hogy az oslói békefolyamat megakadt.[80]

Előnyt jelentett az iszlamista szervezet számára az is, hogy akárcsak korábban, az első intifáda idején, a PFSZ a második intifáda idejében is megosztott volt, és az „újak" generációjában megvolt a hajlam arra, hogy közeledjenek az iszlamisták felé.[81] A PFSZ-en belüli hatalmi harcok 2000 után élesebb törést okoztak, és egy erőszakosabb, fiatalabb nemzedék megerősödését hozták[82], azokét, akik a Hezbollah Libanonban folytatott taktikáját követték volna, amely addig a Hamaszhoz állt közelebb. Ennek érdekében létrehozták az Al-Aksza Mártírjainak Brigádját, amely számtalan merényletet hajtott végre a felkelés idején.[83]

Nagy különbség áll fenn az első és a második intifáda között a Hamasz által használt módszerek tekintetében is. A második intifáda már nem a megszálló izraeli rendőrség, katonaság ellen irányult, hanem, mivel a palesztin területek nem voltak közvetlen ellenőrzés alatt, a zsidó telepeseket célozták meg, illetve merényleteket hajtottak végre az izraeli lakosság ellen.[84] Ennek megfelelően egyfelől sokkal több volt az erőszakos, nagy visszhangot kiváltó merénylet, mint korábban, másfelől a 2000 után

---

[77] J. Nagy-Ferwagner, 2004, 39.o.
[78] Ferwagner-Komár, 2003, 339.o.
[79] ABLAKA, GERGELY: „A "Nagy Sátán" és a "Törvényen Kívüli" kapcsolata 2001. szeptember 11. után:
Az amerikai-iráni viszony alakulása a 21. század elején.". *In: Kül-világ online*, II. évf, 2005/2-3. szám, 9.o. http://www.freeweb.hu/kul-vilag/2005/0203/ablaka.pdf. Letöltés: 2008. szeptember 27.
[80] Paragi, 2004, 14.o.
[81] Rostoványi, 2006, 241.o.
[82] Ferwagner-Komár, 2003, 362.o.
[83] Rostoványi, 2006, 241.o.
[84] Uo, 309.o.

elkövetett merényletek célpontjai között egyaránt megtalálhatóak voltak civilek és katonák.[85]

A terrorista akciók arra ösztönözték Arafatot (akinek többször is a szemére vetették, hogy nem lép fel elég erélyesen a terrorista szervezetek ellen), hogy lépéseket tegyen az amúgy is a népszerűségét fenyegető Hamasszal szemben. Ennek keretében került házi őrizetbe 2001-ben Jászin sejk[86]. A Hamasznak számolnia kellett azzal is, hogy Izrael változtatott korábbi módszerein, és célzott likvidálásokkal próbálta megölni a szervezet legfőbb vezetőit (például Jászin sejket és kijelölt utódját, Abdel Aziz Rantiszit, mindkettejüket 2004-ben célzott rakétatámadással ölték meg), akiket pótolni kellett.[87]

Ettől függetlenül a második intifáda rendkívül sikeresnek bizonyult a Hamasz szempontjából. Az évtizedek óta a palesztin ügyet képviselő Fatahhal szemben akkora támogatottságra tett szert, hogy 2006-ban választásokat tudott nyerni. Elérte azt, hogy a társadalom különböző rétegei mellé álltak, olyanok is, amelyek 1987-et követően még túlságosan erőszakosnak tartották a szervezetet. Ezt nem kizárólag annak köszönhette, hogy eredményesen lépett fel Izraellel szemben – hiszen a felkelés során bevetett eszközök kevésbé mozgatták meg a társadalmat – hanem annak is, ahogyan a belügyeket intézték. Sok palesztin a Hamasz sikerének könyvelte el azt is, hogy Izrael, egyoldalú döntés eredményeként, 2003 decembere és 2005 szeptembere között fokozatosan kivonult a Gázai övezetből, amelyet az iszlamista szervezet ezt követően gyakorlatilag ellenőrzése alá vonhatott.

Az Iszlám Dzsihád az első és a második intifádában

Gilles Kepel szerint az Iszlám Dzsihád jelentősen hozzájárult az első intifáda elindításához azzal, hogy az 1983 után elkövetett erőszakos akcióival megmutatta a palesztinoknak, hogy bátran fel lehet lépni Izrael ellen[88]. Ebben az értelemben tehát a szervezet komoly szerepet játszott a palesztin ügy iszlamizálásában.

A Palesztinai Iszlám Dzsihád sokkal kisebb szervezet, mint a Hamasz, ezért Izrael nem tudta felhasználni saját céljai elérésére, ennek köszönhetően az első intifáda idején kezdettől fogva fellépett ellene. Ezzel tulajdonképpen folytatta korábbi politikáját, hiszen a csoport ellen, annak erőszakossága miatt, 1983 óta harcolt. Ennek keretében Skákit már 1988-ban letartóztatták és Libanonba deportálták.[89]

Izrael határozott fellépése miatt az Iszlám Dzsihádnak az első intifáda idején nem volt esélye arra, hogy irányítása alá vonja az eseményeket[90], vagy hogy komoly szerepet töltsön be a felkelésben. Egyetlen olyan politikai szerveződés volt, amelyben a csoport

---

[85] MOGHADAM, ASSAF: „Palestinian suicide terrorism in the Second Intifada: Motivations and Organizational aspects.” 2002. augusztus 17. *In: http://www.laits.utexas.edu/tiger/moghadam_organizations.pdf.* Letöltés: 2008. szeptember 14.
[86] Rostoványi, 2006, 238.o.
[87] Uo, 237.o.
[88] Kepel, 2007, 215-216.o.
[89] Uo, 217.
[90] Uo.

szerepet vállalt, a Gázai övezetben megalakult UNL (Egységes Nemzeti Vezetőség), amely részt vett a középrétegek – mindenekelőtt a kereskedők – által hirdetett sztrájkok szervezésében, és szerepet játszott az adófizetések megtagadásában is.[91] Az UNL 1987. december 9-én jött létre, és alapjául a korábban különböző okokból és módon szerveződő sejtek, „bizottságok" szolgáltak, ennek megfelelően az első intifáda megindulása után az UNL a városokban, menekülttáborokban több parancsnokságot tartott fenn.[92] Tagja volt a szervezetnek a Fatah mellett a Népi Front Palesztina Felszabadításért (PFLP), a Demokratikus Front Palesztina Felszabadításért (DFLP) és a Palesztin Kommunista Párt is.

Az Iszlám Dzsihád és a Hamasz kapcsolatát az első intifáda idején elsősorban a rivalizálás jellemezte, de a kisebbik iszlamista csoport felismerte, hogy előnyös lehet számára, ha szorosabbra fűzi a kapcsolatait a nála jelentősebb, nagyobb népszerűségnek örvendő szervezettel. Erre több szempontból is szüksége volt: a Hamasz támogatottságát kihasználva növelhette saját szerepének fontosságát, illetve – ezzel párhuzamosan – a nyilvánosságot is könnyebben használhatta.[93]

Emellett, az ideológiai hasonlóságokon túl, mindkét iszlamista szervezet elszánt volt a tekintetben, hogy addig folytassák a harcot Izrael ellen, amíg el nem érik a céljaikat, ezért a PFSZ tárgyalásait az Iszlám Dzsihád is elutasította[94], és folytatta erőszakos akcióit – 1993 és 1998 között összesen 13 öngyilkos merényletet követtek el[95], amelynek hatására az Európai Unió[96] és az Egyesült Államok is terrorista szervezetnek minősítette.[97]

A Hamasszal való együttműködés azonban nem jelentette azt, hogy ne lett volna rivalizálás közöttük, annál is inkább, mert az Iszlám Dzsihád 1988 után módosított korábbi politikáján, amely arra alapult, hogy a központi problémának Palesztina felszabadítását tekintették, és csak ezután koncentráltak volna a gazdasági, társadalmi kérdések megoldására. 1988-at követően azonban megváltozott a csoport korábbi hozzáállása, aminek köszönhetően népszerűbbé vált a lakosság körében.[98]

Skáki deportálása után az Iszlám Dzsihád központja Szíriába került. Ennek köszönhetően Teherán szorosabb kapcsolatba került a szervezettel, politikai, anyagi és katonai támogatását is növelhette. Ennek hatására az Iszlám Dzsihád az új politikai elvek alapján, amellett, hogy fokozta katonai tevékenységét a palesztin területeken, új

---

[91] JUBRAN, MICHAEL: „Not planned, but not spontenaeus: The intifada, its leadership and the PLO.". *In: Report on Middle East Affairs,* 1989. december. http://www.washington-report.org/backissues/1289/8912010.html. Letöltés: 2008. október 17.

[92] ABU AMR, ZIÁD: *Islamic Fundamentalism in the West Bank and Gaza: Muslim Brotherhood and Islamic Jihad.* Indiana University Press, 1994, 65.o.

[93] Ablaka, 2006, 236.o.

[94] Uo.

[95] Rostoványi, 2006, 241.o.

[96] „Freezing funds: list of terrorists and terrorist groups". *In: http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33208.htm#AMENDINGACT*. Letöltés: 2009. január 18.

[97] „Az Egyesült Államok külügyminisztériumának terrorizmusról szóló éves jelentése - 2006." *In: http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2006/82738.htm*. Letöltés: 2009. január 18.

[98] Gazdik, 2007, 14.o.

mecseteket épített, és karitatív tevékenységét is bővítette, elsősorban szociális segélyek formájában[99].

Ettől függetlenül, akár a katonai akciókat vesszük alapul, akár a szociális intézkedéseket, arra nem volt képes, hogy a Hamaszt felülmúlja, és arra sem, hogy a nagyobbik iszlamista szervezet társadalmi bázisából támogatókat nyerjen. Ennek megfelelően az első intifáda idején gyakorlatilag súlytalan maradt, sem a gazdaságilag fontos rétegek (középrétegek), sem az erőszakra hajlamosabb fiatalok között nem lelt támogatóra, így azon kívül, hogy merényleteket, katonai akciókat hajtott végre, érdemben nem tudott beleszólni az események alakulásába. Ez a helyzet számottevően nem változott meg később sem.

1995-ben egy izraeli kommandós akcióban életét vesztette Fathi Abd el-Aziz Skáki, a helyére Ramadan Sallah került, aki ugyanazt a politikát folytatta, mint elődje. Sallah egy 2001-ben készült interjúban kifejtette, hogy a szervezet katonai akcióinak megtervezésére létrehozták az al-Kudsz Brigádjai (vagy más néven Jeruzsálem Brigádjai) nevű szervezetet. A csoport tagjainak az volt a feladata, hogy az öngyilkos merényletek helyét, időpontját és végrehajtásuk módját meghatározzák, így ők szervezték meg a második intifáda alatt végrehajtott akciókat is.[100]

Az öngyilkos akciók miatt, amelyeket elsősorban civil célpontok ellen követtek el Izrael területén[101], az Iszlám Dzsihád vezetőinek is számolniuk kellett azzal, hogy a zsidó állam célzott likvidálásokkal próbálja őket kiiktatni. Sallah azonban, Ahmed Jaszínnal ellentétben, nem a megszállt területek valamelyikéről irányította a csoportját, hanem Damaszkuszból.[102] Ettől függetlenül az Iszlám Dzsihád elszenvedett komoly károkat: a 2002 februárjában indított Védelmi Pajzs elnevezésű izraeli szárazföldi hadművelet egyik célpontja Dzsenin volt, ahol – a menekülttábor elleni atrocitások mellett – a szervezet több katonai vezetőjét is letartóztatták.[103]

A szervezet kis társadalmi támogatottsága ellenére komoly szerepet töltött be a palesztin-izraeli kapcsolatok alakulásában. A PFSZ vezetésével, 2004 előtt Jasszer Arafattal, 2004 után Mahmúd Abbásszal szemben ugyanis mind az Egyesült Államok, mind Izrael feltételként szabta, hogy a terrorizmust támogató csoportokat szorítsa vissza, tagjaikat tartóztassa le[104].

Ezenkívül, bár a Palesztinai Iszlám Dzsihád nem vett részt a politikai életben, véleményét nem lehetett figyelmen kívül hagyni, amikor a palesztin fél fegyverszünetet hirdetett meg. A fegyverszünetek felmondásával a szervezet jelezte, hogy nincs megelégedve a tárgyalások menetével, gyorsaságával, és egy öngyilkos merénylet végrehajtásával hátráltathatta is azokat. A fegyverszünetek emellett természetesen időt adtak a csoportnak arra, hogy rendezze a sorait.

---

[99] Ablaka, 2006, 236.o.
[100] Moghadam: *i.m.*
[101] Uo.
[102] Ferwagner-Komár-Szélinger, 2003, 330.o.
[103] „The Islamic Jihad Terrorist Infrastructure in Jenin" *In: Izraeli külügyminisztérium honlapja.* 2002. október 5. htp://www.mfa.gov.il/MFA/MFAArchive/2000_2009/2002/10/The%20Islamic%20Jihad%20Terrorist%20Infrastructure%20in%20Jeni. Letöltés: 2008. december 13.
[104] N. RÓZSA, ERZSÉBET: „A Bush-kormányzat Közel-Kelet-politikája." *In: Külügyi Szemle*, II. évf., 2003/4. szám, 68.o.

Az iszlamista szervezetek erejét, jelentőségét jelzi, hogy Mahmúd Abbász nem támogatta azt a törekvést, hogy számolják fel ezeknek a csoportoknak az infrastruktúráját, hanem arra tett erőfeszítéseket, hogy beépítse őket a Palesztin Hatóság intézményrendszerébe.

A két szervezet tevékenységének összehasonlítása

A két iszlamista szervezet között, bár ideológiájukban, legfőbb céljaikban hasonlítanak egymáshoz, és mindketten követnek el öngyilkos merényleteket, komoly különbségek állnak fenn. A Hamasz politikája, bár a csoport öt évvel később szerveződött, mint az Iszlám Dzsihád, sokkal komolyabb fejlődésen ment keresztül, aminek eredményeképpen a támogatottsága lényegesen nagyobb lett.

A Hamasz mindkét intifáda eseményeit kihasználta: az első felkelés idején megváltoztatta a Muzulmán Testvériség által képviselt politikát, és támogatottságot szerzett, a második intifáda alatt, az 1990-es évek közepén történő viszonylagos visszaesése után, megszilárdította a pozícióit. A Hamasz húsz év alatt továbbfejlesztette a struktúráját is: határozottan elválasztotta egymástól a politikai szárnyat és a katonai szárnyat, így 2000 után szélesebb térben mozoghatott, mint az Iszlám Dzsihád.

A nagyobb iszlamista szervezet arra is hajlandó volt, hogy változtasson ideológiájának egyes elemein annak érdekében, hogy céljait megvalósíthassa,[105] tehát a Hamasz sokkal pragmatikusabb politikát folytatott, mint az Iszlám Dzsihád, amelynek, mivel ideológiáját kompromisszumok nélkül képviseli, nem maradt más lehetősége, minthogy érdekeit merényletek útján érvényesítse. A vallást nem stratégiai célok érdekében használta, ezzel magyarázható, hogy miért nem vett részt az általa szekulárisnak tartott kormányban.[106] A Hamasz ezzel szemben, amellett, hogy erőszakos akciókat is végrehajthat, a politikai élet terein is harcolhat céljaiért, és nyomásgyakorlásként használhatja katonai szárnyát abban az esetben, ha a demokratikus úton megakad.

A két szervezet közötti együttműködés, illetve rivalizálás mértéke mindig az adott helyzettől függött. Az első intifáda idején sokkal inkább beszélhetünk rivalizálásról, ami elsősorban annak köszönhető, hogy mindketten ugyanabból a szervezetből nőttek ki, és mint újonnan létrejött iszlamista csoportoknak, meg kellett harcolniuk a palesztin nép támogatásáért. Az 1990-es években ez a tendencia megváltozott, és előbb mindketten csatlakoztak a damaszkuszi központtal létrejövő Palesztin Erők Szövetséghez (AFP) majd 1995-ben a Hamasz az Iszlám Dzsiháddal együtt részt vett a szintén Szíria fővárosában létrehozott műveleti parancsnokság megalapításában.[107]

A második intifáda idején még szorosabbá vált az együttműködés, legalábbis ezt bizonyítják az Izrael által 2002-ben nyilvánosságra hozott dokumentumok, amelyeket egy, a Nyugati Parton lévő fegyveres erőket koordináló épület bevétele után találtak.

---

[105] Gilloolly, 2007, 20.o.
[106] Uo. 22.o.
[107] LEVITT, MATTHEW: „Hamas and Islamic Jihad Clash over 'Media Jihad'" *In*: *RUSI/Jane's Homeland and Security Monitor*, 2005. február. http://www.washingtoninstitute.org/templateC06.php?CID=768. Letöltés: 2008. december 12.

Ezek hitelessége azonban kétségbe vonható.[108] Az összehangolt tevékenység jele az is, hogy előfordult olyan eset, amikor mindkét iszlamista szervezet magára vállalta a felelősséget egy-egy akció elkövetéséért, bár az Iszlám Dzsihád méreténél fogva nem követett el annyi merényletet, mint a Hamasz. Emellett egyeztetésre utal az is, hogy a fegyverszüneteket gyakran egy időben mondták fel (például 2003 júniusában, vagy 2005 decemberében).

[108] Levitt, 2005.

Harmadik fejezet
A külső erők hatásai

A Hezbollah szerepe a palesztinai eseményekben

A Hezbollah több szempontból is példaként szolgált a palesztinai iszlamista szervezetek számára, ezért fontos szerepet tölt be az intifádák tekintetében is. Ezen kívül, mivel a csoport maga is Izrael ellen harcol, tetteivel is hatással volt a felkelések alakulására.

A szervezet a Libanonban zajló háborúk (1975-90) során alakult meg 1982-ben a déli síita területeken, és programjában nemcsak az szerepel, hogy Izraelt ki kell űzni Dél-Libanonból, hanem az is, hogy fel kell szabadítani Palesztinát és értelemszerűen Jeruzsálemet is.[109]

A Hezbollah az 1975-ben létrehozott AMAL nevű síita szervezet radikális ágából (Iszlám AMAL) nőtt ki, ez a csoport határozott fellépést szorgalmazott Izrael ellen. Az Iránban lezajlott iszlám forradalom megerősítette a szervezetet, hiszen a perzsa állam, forradalmi eszméinek terjesztése céljából, 1500 forradalmi gárdistát küldött Libanonba, akik amellett, hogy vallási és politikai propagandát fejtettek ki, kiképzőtáborokat is létesítettek.[110]

A Hezbollah szervezeti kiépítése ettől függetlenül csak 1984 után kezdődött meg, de már korábban is komoly népszerűségre tett szert az 1980-as évek folyamán megvalósított szociális intézkedéseivel, amelyekkel a polgárháborúban elszegényedett lakosságot igyekezett segíteni.[111]

Emellett természetesen harcolt az izraeli megszállás ellen: a Hezbollahhoz köthető az első nem kommandós akció, hanem egyénileg végrehajtott öngyilkos merénylet, szervezői 1982 elején, a robbantás elkövetése idején, még nem lehettek a hivatalosan csak később létrejött szervezet tagjai, de ahhoz a csoporthoz tartoztak, amely megalapította a Hezbollahot.[112]

---

[109] SALAMON, PÉTER**: „**Isten Pártja a cédrusok országában. A Hezbollah: Isten pártja vagy Libanon pártja?" *In: www.biztonsagpolitika.hu/userfiles/file/PDF/salamon_hezb.pdf.*, 2008, 27-28.o. Letöltés: 2009. február 4.

[110] SPEIDL, BIANKA: „A síita mártírtudat gyökerei és átalakulása a libanoni polgárháborúban:a Hezbollah példája". *In: Kül-Világ online,* II. évf., 2005/2-3. szám, 64.o. http://www.freeweb.hu/kul-vilag/2005/0203/speidl.pdf. Letöltés: 2009. február 15.

[111] Salamon, 2008, 14.o.

[112] Speidl, 2005, 52.o.

Később az ilyen típusú merényletek száma megtöbbszöröződött, és az 1990-es években, mint az előző fejezetben láthattuk, ehhez a módszerhez folyamodott az Iszlám Dzsihád és a Hamasz is. A síita szervezet által használt eszközök mindkét palesztinai iszlamista szervezet számára követendő példaként fogalmazódtak meg, olyannyira, hogy a második intifáda idején a módszer mindennapossá vált, nemcsak az iszlamista szervezetek számára, hanem más csoportoknak is (például az al-Aksza Mártírjainak Brigádja is követett el öngyilkos merényletet[113]).

A Hezbollah az első intifáda idején – a libanoni háborúk eseményei miatt – nem volt képes hatékony segítséget nyújtani a palesztinoknak, ebben az időszakban az AMAL-lal folytatott, a síita népesség támogatásáért folyó küzdelem kötötte le a figyelmét,[114] ezenkívül az izraeli megszállás földrajzilag is elvágta a térségtől.

Nagymértékben megváltozott a szervezet helyzete a 2000-es évet követően, miután Izrael – egyoldalúan meghozott döntés eredményeként – kivonult Dél-Libanonból. A Hezbollah az izraeli csapatok visszavonulását hatalmas sikerként értékelte, és retorikájában a kitartó munka eredményeként tüntette fel az eseményt, vagyis azt hangsúlyozta, hogy a csoport tagjai üldözték el a zsidó államot az általuk jogtalanul megszállt területekről.[115]

A kivonulás a térségbeli iszlamista szervezetek számára, így a Hamasznak és a Palesztinai Iszlám Dzsihádnak is lendületet adott, hiszen a velük nagyjából azonos módszerekkel harcoló, Izraelnél katonailag, pénzügyileg és minden más területen lényegesen gyengébb szervezetnek sikerült elérnie, hogy a zsidó állam vereséget szenvedett egy konfliktusban.

Eme kivonulást követően Hasszán Naszrallah sejk, aki 1992-ben került a Hezbollah élére[116], egy interjúban leszögezte, hogy a második intifáda támogatására nemcsak logisztikai együttműködést ajánl fel a palesztinok számára, hanem morálisat is.[117]

A síita szervezetnek már 2000 májusát követően – ekkor fejeződött be az izraeli csapatok libanoni kivonulása – lehetősége nyílt arra, hogy a palesztin területeken nagyobb befolyásra tegyen szert, de a szeptemberben megkezdődött al-Aksza intifáda után arra is képes volt, hogy megsokszorozza a Hamasznak és az Iszlám Dzsihádnak nyújtott támogatást.[118] Segítséget jelentett az is, hogy Naszrallah felszólította szervezetének tagjait, hogy minden körülmények között működjenek együtt a palesztin csoportokkal.[119]

---

[113] „Al-Aqsa Martyrs Brigade". *In: Council of foreign relations*. http://www.cfr.org/publication/9127/. Letöltés: 2009. március 19.

[114] Salamon, 2008, 20.o.

[115] CSICSMANN, LÁSZLÓ: *Iszlám és demokrácia a Közel-Keleten és Észak-Afrikában*. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2008. 194. o.

[116] Salamon, 2008, 20.o.

[117] Uo. 29.o.

[118] LEVITT, MATTHEW A.: „Hezbollah's West Bank Terror Network". *In: Middle East Intelligence Bulletin*. V. évf, 2003/8-9. szám. http://www.meib.org/articles/0308_l3.htm. Letöltés: 2009. január 10.

[119] „Hezbollah calls for participation in palestinian intifada". *In: People's daily online,* 2001. augusztus 13. http://english.people.com.cn/english/200108/13/eng20010813_77214.html. Letöltés: 2009. március 22.

A síita szervezet korábban elsősorban anyagi támogatást nyújtott a Hamasznak és az Iszlám Dzsihádnak, illetve segített ezeknek a szervezeteknek utánpótlásuk működtetésében és folyamatos fejlesztésében is. 2000-et követően ez a szerepkör megváltozott: a Hezbollah már nemcsak közvetett módon játszott szerepet a palesztinai eseményekben, hanem közvetlenül is hatással tudott lenni a konfliktusra.[120]

Ez elsősorban annak köszönhető, hogy a Hezbollah palesztinai szervezeteket épített fel, amelyek saját kontrollja alatt álltak. Ezek a csoportok tagokat toboroztak, harcoltak Izrael ellen (merényleteket követtek el, elraboltak izraeli állampolgárokat). Ennek eredményeképpen, amellett, hogy továbbra is segítették az Iszlám Dzsihádot és a Hamaszt, sőt még szorosabbra fűzhették a palesztin szervezetekkel a kapcsolatot, saját hálózatuk kiépítésével szerepet játszhattak a tárgyalások alakításában, hiszen a síita szervezetre nem voltak érvényesek a tűzszünetek.[121] Ettől függetlenül a Hezbollah 2000-ben elért sikere morális szempontból meghatározóbb jelentőségű volt a palesztinai iszlamisták számára.

A síita szervezet nemcsak a módszerek és az elért eredmények tekintetében mutatott példát, hanem a politikai életben vállalt szerepe, és elért sikerei is fontosak voltak – elsősorban a Hamasz számára.

A Hezbollah az 1990-es évekig egyáltalán nem vett részt a libanoni politikai életben. Ezt azzal magyarázták, hogy céljukat – Izrael kiűzését követően egy Khomeini elvein alapuló iszlám állam megteremtését – nem tartották megvalósíthatónak parlamenti, demokratikus keretek között.[122]

Az 1990-es években azonban komoly fordulat következett be a csoport életében, elsősorban annak köszönhetően, hogy Hasszán Naszrallah lett a szervezet vezetője, aki szorgalmazta a választásokon való részvételt. Ennek következtében mind az 1992-ben tartott parlamenti választásokon, mind a 2000-es voksoláson elindultak a Hezbollah jelöltjei, 2000-ben az AMAL-lal közös listán.[123] A 2005-ös parlamenti választáson elért eredményre támaszkodva a koalíciós tárgyalások során a szervezetnek azt is sikerült elérnie, hogy két minisztert ő nevezhetett a kormányba, bár a Hezbollah ettől függetlenül ellenzéki csoport maradt.[124]

A Hezbollah tehát 1982-t követően komoly változáson ment keresztül, amely magában foglalta azt is, hogy a zsidó állam 2000-es dél-libanoni kivonulása után felhagyott az Izrael elleni merényletekkel (kizárólag a vitatott hovatartozású Seba-tanyák nevű területen követ el akciókat). A szervezet a létrejöttétől eltelt időszakban politikai párttá fejlődött, amely továbbra is fenntartja katonai szárnyát, ezért megítélése vitatott:[125] a Hezbollahot az Egyesült Államok terrorista szervezetként tartja számon[126], az Európai Unió azonban nem, a terroristákról közzé tett európai listán kizárólag Imad

[120] Levitt, 2003.
[121] Uo.
[122] Csicsmann, 2008, 195.o.
[123] Uo.
[124] Csicsmann, 2008, 196.o.
[125] Uo.
[126] „Az Egyesült Államok külügyminisztériumának terrorizmusról szóló éves jelentése - 2006." *In: http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2006/82738.htm*. Letöltés: 2009. január 16.

Mugnijé, a párt katonai szárnyának vezetője szerepelt, mint egyéni terrorista – egészen 2008-as meggyilkolásáig[127].

A Hamasz hasonló utat járt be, mint a Hezbollah, és felismerte a politikai életben való részvétel jelentőségét. Komoly különbségek állnak fenn azonban a két csoport helyzete között. A palesztinai iszlamista szervezet az általa továbbra is megszállt területnek tartott térségben[128] végzi a tevékenységét, így eredeti céljait egyáltalán nem sikerült teljesítenie, és a palesztin állam még nem jött létre.[129] A Hezbollah Izraellel szemben azonban megvalósította a követeléseit, a zsidó állam nem tartja megszállva Dél-Libanont, az iszlám állam megteremtése Libanonban, ami a Hezbollah alapvető céljaként még megmaradt, pedig már belügynek tekinthető, amely a bejrúti parlament döntésén múlik.

A terrorizmus elleni harc és a palesztinai iszlamisták

A 2001. szeptember 11-i terrortámadás, amelynek célpontja a World Trade Center és a Pentagon volt, hatással volt a palesztinai eseményekre is. Korábban, okulva Bill Clinton kudarcából, a 2001 januárjában hivatalba lépett George W. Bush, az Egyesült Államok elnöke, nem szentelt kiemelt figyelmet a palesztin-izraeli konfliktusnak, de a szeptember 11-i események után fordulatot vett az amerikai politika.[130] A globálisan meghirdetett terrorizmus elleni harcra reagálnia kellett az amerikai kormányzat által terroristának minősített palesztinai iszlamista szervezeteknek is.

Az ENSZ BT 1368-as határozata 2001. szeptember 12-én elismerte az egyéni és kollektív önvédelemre való jogot a terrorista akciókkal szemben, illetve azokkal szemben, akik támogatják ezt a tevékenységet.[131] A határozat nem nevezi meg konkrétan az Egyesült Államokat, így Izrael számára lehetőséget biztosított arra, hogy diplomáciai-hadjáratba kezdjen saját ellenségeivel szemben.[132]

Ariel Saron, Izrael miniszterelnöke azonban nem elsősorban az iszlamisták elleni fellépésre használta fel az alkalmat, hanem Jasszer Arafatot támadta, akit a „mi bin Ladenünk"-nek nevezett[133]. Ettől függetlenül Izrael számára adott volt a lehetőség, hogy a Hamasz és az Iszlám Dzsihád ellen a terrorizmus elleni harc keretében az eddigieknél még határozottabban lépjen fel.

---

[127] „Freezing funds: list of terrorists and terrorist groups". In: *http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33208.htm#AMENDINGACT*. Letöltés: 2009. január 16.

[128] JUNGBERT, BÉLA: „A Palesztin Nemzeti Hatóság helyzete a Mahmúd Abbász elnökké választása utáni időszakban*". In: Külügyi Szemle*, V. évf., 2006/3-4. szám, 166.o.

[129] Csicsmann, 2008, 195.o.

[130] N. Rózsa, 2003, 65.o.

[131] A Biztonsági Tanács 2001/1368-as határozata. *In: ENSZ honlapja.* http://www.un.org/french/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1368(2001). Letöltés: 2009. január 15.

[132] GRINBERG, LEV: „The Arrogance of Occupation". *In: Middle East Policy Council*, IX.évf., 2002/1.szám. http://www.mepc.org/journal_vol9/0203_grinberg.asp. Letöltés: 2009. január 12.

[133] Grinberg: *i.m.*

A terrortámadással kapcsolatos palesztin reakciókat nem tekinthetjük egységesnek. A palesztinok egy része (hírforrások szerint nagyjából háromezren) ugyan felvonulással ünnepelte az al-Kaida akciójának sikerét, de mind Jasszer Arafat a PFSZ vezetőjeként, mind az iszlamista szervezetek, elítélték a terrortámadást. Emellett három csoport (a Hamasz, a Palesztinai Iszlám Dzsihád és a Demokratikus Front Palesztina Felszabadításért) már azonnal az eseményeket követően közleményben tagadta, hogy a merényletben bármiféle szerepet töltött volna be, de bírálták Washington közel-keleti politikáját is, és annak arroganciájára vezették vissza a támadást.[134]

Az Iszlám Dzsihád ennél többet nem foglalkozott a kérdéssel, Ahmed Jászin sejk azonban később egy interjúban még hozzátette, hogy szervezetének soha nem voltak Palesztinán kívüli célpontjai, és ezen a politikáján nem is kíván változtatni.[135]

A palesztinoktól eltérően a Hezbollah vezetője egy nyilatkozatban keményebben fogalmazott. Naszrallah ugyan egyértelműen elítélte a World Trade Center elleni terrortámadást, de a Pentagon ellen végrehajtott akcióval kapcsolatban kijelentette, hogy „azt sem nem támogatjuk, sem nem ítéljük el… Az Oszama bin Laden által alkalmazott módszereket sosem támogattuk". A különbség a Hezbollah vezetőjének álláspontja szerint abban áll, hogy a két toronyban civil alkalmazottak haltak meg, míg, aki a Pentagonban dolgozott, semmiképpen sem tekinthető annak.[136]

A terrorizmus elleni harc miatt komoly nyomás nehezedett Jasszer Arafatra is, akitől határozott fellépést vártak az iszlamista szervezetek leszerelését, vagy legalábbis tevékenységük korlátozását illetően. Ennek megfelelően a PFSZ vezetőjének rendelkezése alapján 2001 decemberében több száz iszlamistát tartóztattak le, házi őrizetbe került Jászin sejk is.[137] Később azonban Jasszer Arafat Izrael és az Egyesült Államok által is szorgalmazott háttérbe szorításával egyre kevésbé volt erre lehetőség.

Egyik palesztinai iszlamista szervezetet sem lehet egyértelműen az al-Kaidához kötni sem céljait, sem gyakorlati együttműködését illetően. Oszama bin Laden csoportja, bár szintén az iszlamizmus egyik ágához tartozik, a Hamasztól és az Iszlám Dzsihádtól is eltérő ideológia mentén szerveződik.

Az al-Kaida által követett ideológiát sokféleképpen nevezik, a megjelölések közül talán a dzsihádista szalafizmus áll a legközelebb az Abdullah Azzám által lefektetett elmélet lényegéhez.[138] Ez többek között azt is magában foglalja, hogy az iszlám földje elleni agresszióval szemben egyéni kötelesség dzsihádot folytatni. Azzám úgy vélte, hogy két helyen elengedhetetlen a fellépés: Afganisztánban a szovjet megszállás ellen és Palesztinában Izraellel szemben.[139]

---

[134] „Arafat Horrified by attacks, but thousands of palestinians celebrate; rest of the world outraged". *In: Fox News online,* 2001. szeptember 12. http://www.foxnews.com/story/0,2933,34187,00.html. Letöltés: 2009. március 3.

[135] „Terror attack hit U.S." *In: CNN online,* 2001. szeptember 11. http://edition.cnn.com/2001/US/09/11/worldtrade.crash/index.html. Letöltés: 2009. március 3.

[136] WRIGHT, ROBIN: „Inside the Mind of Hezbollah". *In: Washington Post online,* 2006. július 16. http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/07/14/AR2006071401401_2.html. Letöltés: 2009. február 17.

[137] Rostoványi, 2006, 238.o.

[138] Rostoványi, 2004, 95.o.

[139] Uo.

Oszama bin Laden 2001 szeptemberében egy interjúban Azzám elméletét aktualizálva arról beszélt, hogy agresszió áldozata lett az al-Aksza mecset és Szaúd-Arábia is.[140] Ez alapján feltételezhetjük, hogy az al-Kaida fontosnak ítéli az izraeliek elleni fellépést, együttműködést pedig a hozzá ideológiailag közelebb álló szervezetekkel kezdeményezhet.

Az Egyesült Államok évenként közzétett terrorizmusról szóló jelentései nem számolnak be közvetlen kapcsolatról sem az al-Kaida és a Palesztinai Iszlám Dzsihád, sem az al-Kaida és a Hamasz között.[141] Ettől függetlenül a médiában felbukkannak együttműködésről szóló információk, ezek valóságalapja azonban vitatott.

A kérdés elsősorban palesztin belpolitikai szinten jelentkezik, ennek köszönhetően a Hamasz 2006-os választási sikere után merült fel gyakrabban. A Hamasz arab támogatóival való kapcsolatát veszélyeztetné, ha szövetségre lépne a terrorszervezettel, ezért minden erre vonatkozó híresztelést tagad.

Így a csoport vezetése visszautasította az al-Kaida-kapcsolat vádját azután is, hogy Mahmúd Abbasz egy interjúban azt állította, Oszama bin Laden szervezetének tagjai a Hamasz támogatásának köszönhetően beszivárogtak a Gázai övezetbe[142], és akkor is a nyilvánosság előtt jelentette ki, hogy nincs szüksége az al-Kaida tanácsaira, illetve segítségére, amikor a terrorszervezet második emberének tartott Ajmán al-Zavahiri videó-üzenetére válaszolt.[143] Az üzenetre reagálva, amelyben Zavahiri további fegyveres ellenállásra, és a béke elutasítására szólította fel a Hamaszt, Haled Mesaal, a csoport egyik magas rangú vezetője kijelentette, hogy a szervezet mindig a palesztin nép érdekeit szolgálta, semmiféle világszintű dzsihádban nem hajlandó részt venni, és saját elképzelései szerint kívánja kezelni a jövőben felmerülő problémákat.[144]

Különböző biztonsági szolgálatok illetékesei ezzel szemben gyakran cáfolják a Hamasz állításait. A 2001. szeptember 11-i merényletek után a Fatahhoz köthető palesztin titkosszolgálat egyik jelentése kifejtette, hogy a terrorakcióban szerepet játszottak Gázában lévő sejtek is. Emellett azt is feltételezték, hogy az al-Kaidához köthető néhány olyan támadás, amelyeket Palesztinában követtek el titkosszolgálati egységek ellen.[145]

Magas rangú izraeli katonák is nyilatkoztak úgy, hogy tudomásuk van Gázai övezetben működő al-Kaida-csoportokról, sőt olyan sejtekről is, amelyek a Nyugati Parton szerveződnének tovább.[146] 2003-ban egy férfit azzal vádoltak meg az izraeli hatóságok, hogy azért akart bejutni Palesztinába, hogy ott kiépítse az al-Kaida helyi

---

[140] Uo, 97.o.

[141] Az Egyesült Államok terrorizmusról szóló éves jelentése – 2006. *In: http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2006/82738.htm*. Letöltés: 2009. január 16.

[142] „Hamas denies Abbas charges it is letting Al-Qaida enter Gaza". *In: Haaretz online,* 2007. július 10. http://www.haaretz.com/hasen/spages/880349.html. Letöltés: 2009. január 12.

[143] „Hamas rejects al-Qaeda's support". *In: BBC online,* 2006. március 5. http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4776578.stm. Letöltés: 2009. január 12.

[144] Uo.

[145] „Qaeda leader urges Hamas alliance". *In.: International Herald Tribune online,* 2007. június 25. http://www.iht.com/articles/ap/2007/06/25/africa/ME-GEN-Palestinians-Al-Qaida.php. Letöltés: 2009. január 12.

[146] KATZ, YAAKOV: „Mashaal meets with al-Qaida leader". *In: Jerusalem Post online,* http://www.jpost.com/servlet/Satellite?pagename=JPost%2FJPArticle%2FShowFull&cid=1143498852647. Letöltés: 2009. január 12.

hálózatát.[147] Hasonló vádak alapján elrendelt letartóztatások azóta is történnek.[148] Condoleezza Rice, az Egyesült Államok külügyminisztere pedig 2007-ben úgy nyilatkozott, hogy „a radikalizmus a Közel-Keleten… és a palesztin területeken is folytatódik, és a radikálisok a radikálisokhoz csatlakoznak”.[149]

Ennél kézzelfoghatóbb bizonyítékok elsősorban a Hamasz fegyveres szárnyával kapcsolatban merültek fel. 2001 decemberében Izrael nyilvánosságra hozott egy dokumentumot, amely a Hamasz őrizetben lévő tagjainak információira hivatkozva jelentette ki, hogy a szalafizmus ideológiája elterjedőben van a szervezetben. Elemzők szerint az al-Kaida ideológiáját valló tagok száma azóta tovább nőtt, a szalafista tagok az Izaldin Kasszem Brigádjaiban egyre nagyobb szerepet töltenek be, és azt is valószínűsítik, hogy kapcsolatba léptek Oszama bin Laden szervezetével.[150]

Egy, az Egyesült Államok kormánya által szorgalmazott jelentés, amely a terrorista szervezetek pénzügyi akcióit vizsgálta, megállapította, hogy a Hamasz illetve a Hezbollah egyaránt felhasználja azokat az intézményeket, amelyeket az al-Kaida, emellett, a jelentés szerint, Oszama bin Laden csoportja alkalmi szövetségeket is köt ezekkel a szervezetekkel, hogy a pénzét hatékonyabban tudja tisztára mosni.[151]

A Hamasszal vagy az Iszlám Dzsiháddal ellentétben a Hezbollah nemcsak izraeli célpontokat támad, hanem Palesztina és Libanon határain kívül is hajtott már végre merényleteket. Áldozatai között nagy számban voltak amerikaiak is (például 1983-ban a bejrúti amerikai nagykövetség előtt robbantott, illetve feltételezések szerint a síita szervezet hajtotta végre ugyanebben az évben az összesen 229 amerikai és francia katona halálát követelő merényletet is[152]). Így Oszama bin Laden szervezete kapcsolatba léphetett a Hezbollahhal, amely bizonyíthatóan együttműködik a Hamasszal és az Iszlám Dzsiháddal is.

Egyes elméletek szerint ezért az al-Kaidának az a célja, hogy Libanonban kiépítsen egy erős bázist, amelynek segítségével hatással tudna lenni a palesztinai eseményekre. Ennek érdekében hozta létre a Nemzetközi Iszlám Front nevű szervezetet, amelynek az a feladata, hogy támogassa a Hamaszt és az Iszlám Dzsihádot. Ez a támogatás magában foglalja a pénzügyi segítséget és fegyveresek küldését is, emellett hangsúlyt fektetnek a palesztin ügy mellett kifejtett propagandára, amelyet elsősorban

---

[147] „Qaeda leader urges Hamas alliance”. *In.: International Herald Tribune online,* 2007. június 25. http://www.iht.com/articles/ap/2007/06/25/africa/ME-GEN-Palestinians-Al-Qaida.php. Letöltés: 2009. január 12.

[148] Katz, Yaakov: *i.m*

[149] „Qaeda leader urges Hamas alliance”. *In: International Herald Tribune online,* 2007. június 25. http://www.iht.com/articles/ap/2007/06/25/africa/ME-GEN-Palestinians-Al-Qaida.php. Letöltés: 2009. január 12.

[150] SPYER, JONATHAN: „Al-Qaida-style extremism gains real power within Hamas”. *In: Jerusalem Post online,* 2008. december 2. http://www.jpost.com/servlet/Satellite?cid=1227702404879&pagename=JPost%2FJPArticle%2FshowFull. Letöltés: 2009. január 14.

[151] LEVITT, MATTHEW A.: „The political economy of the Middle East terrorism”. *In: Middle East Review of International Affairs,* VI. évf, 2002/4. szám. http://meria.idc.ac.il/journal/2002/issue4/jv6n4a3.html. Letöltés: 2009. március 16.

[152] „Az arab-izraeli konfliktus 1948-2007”. *In: Biztonságpolitikai Szemle,* http://bizpol.playhold.hu/?module=corvinak&module_id=4&cid=83#C6. Letöltés: 2009. április 2.

Európában folytatnak. A fegyveresek feladata az volt, hogy a második intifáda idején aktívan segítsék a helyi iszlamistákat.[153]

A Hezbollah és az al-Kaida kapcsolatát támasztja alá az is, hogy Imad Mugnijé, a síita szervezet katonai szárnyának volt vezetője többször is bizonyíthatóan találkozott Oszama bin Laden szervezetének tagjaival.[154]

[153] FIGHEL, YONI-SHAHAR, YAEL: „The Al-Qaida-Hizballah Connection". *In: International Policy Institute for Counter-Terrorism*, 2002. február 26. http://212.150.54.123/articles/articledet.cfm?articleid=425. Letöltés: 2009. március 4.
[154] Uo.

Negyedik fejezet
A Hamasz győzelme a 2006-os választásokon

A politikai részvétel történeti előzményei

Az 1990-es években zajló békefolyamat eredményeképpen a palesztin területek jogi státusza komoly változáson ment keresztül: 1993. augusztus 16-án a *Gáza-Jerikó egyezménnyel*, illetve az ugyanebben az évben szeptember 13-án aláírt nyilatkozattal a palesztinok megtették az első lépéseket az önálló állam megteremtése felé.

A szeptemberi *Elvi nyilatkozat az átmeneti önkormányzattal kapcsolatos szabályozásról* című dokumentumban a felek ígéretet tettek arra, hogy öt éven belül tárgyalás útján egyeztetnek a nyugati parti és a gázai övezetbeli palesztin önkormányzat megteremtéséről. Ennek keretében 1994 májusában a *Gáza-Jerikó autonómiaegyezmény* a Palesztin Nemzeti Hatóság (PNH) irányítása alá helyezte az egész Gázai övezetet és Jerikó-körzetet, amely a Nyugati Part középső részén található. 1995-ben arról is egyeztettek, hogy ezt az autonómiát egész Ciszjordániára kiterjesztik.[155]

Az 1995. szeptember 28-án aláírt *Izraeli-palesztin átmeneti megállapodás a Gázai-övezetről és Ciszjordániáról* elnevezésű dokumentum leszögezte, hogy létre kell hozni egy Palesztin Átmeneti Önkormányzati Hatóságot, amely egy választott Tanácsból (vagy más néven Palesztin Tanácsból), és a végrehajtó hatalmat a kezében tartó elnökből (*raisz*) állna.[156] Mind a PNH esetében[157], mind a Tanács és az elnöki tisztség esetében[158] a dokumentumok rögzítik, hogy a választási rendszernek, amely alapján a tagok bekerülnek a rendszerbe, általánosnak, közvetlennek és titkosnak kell lennie.

Az 1994-es szerződés alapelvei nem feleltek meg a Hamasznak, ezért az 1996-os általános választásokon nem indult el.[159] A választás részvételi aránya azonban azt mutatta, hogy a palesztin társadalom hisz a demokratikus folyamatban: a szavazásra jogosultak 71,66 százaléka jelent meg az urnáknál.[160] A Hamasz felismerte, hogy támogatottságát növelhetné azzal, hogyha részt venne a választásokon. Ennek

---

[155] J.Nagy-Ferwagner, 2004, 147.o.
[156] Lugosi, 2006, 711.o.
[157] Uo, 691.o.
[158] Uo, 711.o.
[159] Ferwagner-Komár, 2003, 313.o.
[160] Palesztin Központi Választási Bizottság közleménye. *In: http://www.elections.ps/pdf/Results_election_1996.pdf.* Letöltés: 2009. március 3.

következtében a következő voksoláson – a 2004-2005-ben tartott önkormányzati választásokon – már indított jelölteket.

A palesztin önkormányzati választásokat négy fordulóban rendezik meg (a 2005-ben hozott választási törvény alapján a körzeteket négy csoportba osztják), ezért a szavazópolgárok egy része már 2004 decemberében leadhatta a szavazatait, de a voksolás csak 2005 decemberében zárult le. A Hamasz elsősorban a második fordulóban, a Gázai övezetben ért el komoly eredményeket,[161] de előfordult az is, hogy kisebb körzetekben a jelöltjei sok szavazatot kaptak.[162]

A 2005-ben tartott elnökválasztáson a Hamasz ugyan nem indított jelöltet, de a bojkottot nem a politikában való részvétel elutasításával magyarázta. Ezt támasztja alá az is, hogy a szervezet egyik közleményében felhívta a palesztinok figyelmét arra, hogy a bojkott nem jelenti azt, hogy ne támogatnák, hogy a szavazópolgárok leadják a voksukat. Iszmáil Haníje, a Hamasz egyik magas rangú képviselője (2006 után miniszterelnök) egy nyilatkozatban kifejtette, hogy döntésük a „palesztin nép kérésén alapul, akik összevont [önkormányzati, parlamenti és elnök] választásokat akarnak tartani".[163]

Az Egyesült Államok által is szorgalmazott, kifejezetten demokratikusnak mondható 2006-os voksoláson azonban a csoport ismét megmérettette magát. A 2005/9-es törvény módosította a palesztin területeken érvényes választási rendszert: a korábbi, 1995-ben megszavazott többségi rendszert a vegyes rendszer váltotta fel.[164]

A 2006-os választási kampány és siker

Izrael Gázából történő kivonulása több szempontból is negatív következményekkel járt a lakosság számára: egyfelől a gazdasági helyzet még tovább romlott, hiszen, bár létrejött egy egyiptomi-palesztin határ, de rövid időszakoktól eltekintve, lezárva tartották,[165] másfelől a civilek egy részét a Nyugati Partra telepítették át, ami újabb indulatokat váltott ki.

A 2005-ös, a Hamasz szempontjából sikeresnek tekinthető önkormányzati választás előtt tartott kampány során a szervezet hasonló jelszavakat, szlogeneket használt, mint a 2006-os voksoláson. Így mindkét kampány során a belpolitikai témák irányába tolódott el a hangsúly, a társadalmi-gazdasági kérdések és a korrupcióellenes

---

[161] Palesztin Központi Választási Bizottság közleménye, *In: http://www.elections.ps/pdf/Municipal_Elections_Results_EN_(2).pdf.* Letöltés: 2009. február 25.

[162] Palesztin Központi Választási Bizottság közleménye, *In: http://www.elections.ps/pdf/Municipal_Elections_Results_EN_(4).pdf.* Letöltés: 2009. február 25.

[163] „Hamas will boycott presidential election". *In: People' Daily Online,* 2004. december 2. http://english.peopledaily.com.cn/200412/02/eng20041202_165881.html. Letöltés: 2008. december 3.

[164] Palesztin Központi Választási Bizottság közleménye. *In: http://www.elections.ps/template.aspx?id=143.* Letöltés: 2009. február 25.

[165] Jungbert, 2006, 167.o.

harc vált központi jelentőségűvé. A szervezet reformokat és változásokat ígért[166], ennek megfelelően, retorikájában felmerült a „jó kormányzás" ígérete is. Emellett a nemzeti felszabadító harc keretében az államalapítás ígérete is a kampány meghatározó elemeként jelent meg.[167]

A belpolitikai témák hangsúlyozása elsősorban azért szolgált a szervezet előnyére, mert létrejöttétől ellenzéki szerepet játszott, így minden kudarcért, ami a palesztinokat érte, a Fatahot lehetett hibáztatni. Emellett a csoport felismerte azt is, hogy a lakosság változásokat szeretne – nem elsősorban külpolitikai területen, hiszen a társadalom belefáradt abba, hogy a béketárgyalások eredmény nélkül zajlanak, és ezért egyre kevésbé hitt abban, hogy az intifáda célkitűzései megvalósulhatnak, illetve, hogy a felkelés Izrael ellen eredményes lehet – hanem a belügyeket illetően.

Ennek megfelelően elsősorban a belpolitikai helyzetre koncentráltak, és a középpontba helyezték a Fatah hatalomgyakorlási módszereinek bírálatát, illetve a korrupció mellett a nepotizmust és a központosítási törekvéseket.[168] 14 oldalas politikai programjukban egyaránt megtalálhatóak gazdasági, környezetvédelmi, oktatási és jogi problémákat érintő kérdések, de minimálisan fordulnak csak elő vallási utalások vagy a vallással kapcsolatos problémák.[169] Azzal, hogy a szervezet a kampány során a korábbiakhoz képest háttérbe szorította az iszlamista jelszavakat, lehetőséget biztosított a keresztény palesztinok számára is – akik a lakosság 20 százalékát teszik ki –, hogy a szervezetet válasszák.[170]

Az iszlamista csoportnak kedvezett az is, hogy – mivel az intifáda kimerítette a palesztin társadalmat, ennek következtében a merényletek számának csökkenése nem vonta maga után azt, hogy a szervezet népszerűsége is csökkent volna – terrorista tevékenységét 2005 után mérsékelhette, így a békére vágyó palesztinok szemében (egy, 2005-ben készült felmérés szerint a lakosság 85 százaléka támogatta a fegyverszünetet[171]) kedvezőbb színben tűnhetett fel.

A külpolitika kapcsán felmerült kampánytémák is az iszlamista szervezetnek kedveztek. A PFSZ nem tudta elég hatékonyan kommunikálni, hogy a megegyezést a Hamasz (és az Iszlám Dzsihád) merényletei hátráltatják, ahogy azt sem, hogy az izraeliek blokádja is elsősorban az iszlamisták miatt áll fenn. A Hamasz ezzel szemben képes volt az eseményeket saját javára fordítani, és amíg a PFSZ eredmény nélkül tárgyalt Izraellel, addig az iszlamista szervezet a zsidó állam által okozott szenvedéseket a szociális hálózatával próbálta orvosolni.

---

[166] LITVAK, MEIR: „Hamas' victory in municipal election". *In: Telavivnotes*, 2005/156. szám. http://www.tau.ac.il/dayancenter/commentary/TAUNotes156.pdf, 2.o. Letöltés: 2008. december 5.

[167] Jungbert, 2006, 172.o.

[168] TOAMEH, ABU KHALED: „Regime change in Palestine?" *In: Wall Street Journal online*, 2006. január 24. http://www.opinionjournal.com/editorial/feature.html?id=110007858. Letöltés: 2009. január 16.

[169] HROUB, KHALED: „Hamas in and out of power." *In:* „Domestic change and conflicit in the mediterraneum: the cases of Hamas and Hezbollah*". In: Euromesco*, 2008. január, 6.o. Letöltés: 2008. november 7.

[170] Toameh: *i.m.*

[171] „Survey Research Unit - 2003. június". *In: Palestinian center for policy and survey researche.* http://www.pcpsr.org/survey/polls/2003/p9a.html. Letöltés: 2009. február 25.

A tárgyalások sikertelenségét is valamilyen szinten a népszerűségük növelésére tudták fordítani. A Hamasz, mint azt korábban láthattuk, nem támogatja nemzetközi békekonferenciák összehívását, mert szkeptikusak a tekintetben, hogy egy, a nyugatról érkező harmadik fél ezeken a megbeszéléseken a palesztinok érdekeit tartaná szem előtt. Ezzel kapcsolatban a Hamasz egyik képviselője a választást követően kifejtette, hogy „azért nyertünk választásokon, mert az emberek elvesztették a nemzetközösségbe vetett hitüket. Nem hiszik, hogy [a nyugatiak] jót tesznek velük. Tudjuk, hogy magunknak kell kiállnunk önmagunkért. Csak saját erőfeszítéseinkkel juthatunk államhoz". [172]

A külpolitikával áll összefüggésben a Nyugati Part felszabadítása és az államalapítás ígérete is. A Hamasz saját szerepének fontosságát emelte ki Izrael kivonulása kapcsán, és az esemény kommunikálása során – akárcsak a Hezbollah 2000-ben a libanoni meghátrálás esetében – azt hangsúlyozta, hogy ez a szervezet harcának köszönhető. Emellett kampányukban a nemzeti felszabadító harc folytatását helyezték kilátásba, amikor ígéretet tettek arra, hogy azt Ciszjordániában is folytatni fogják.[173]

A Hamasz programja „szabad, független és szuverén palesztin állam létrehozására mozgósít a teljes Nyugati Parton, Gázában és Kelet-Jeruzsálemben"[174], amit az 1967-es határok elfogadása felé tett lépésként értékelhetünk.[175] Ez mindenképpen egy gesztus a külföld irányába, még akkor is, ha a program, abban a részében, amelyben a nép történelmét tekinti át, egész Palesztináról beszél.[176]

A szervezet második intifádában betöltött szerepét ennek alapján kettős identitás határozta meg: míg a külvilág szemében terrorista szervezetként jelent meg, addig a palesztinok számára belpolitikai értelemben az egyedüli lehetőségként a korábbi, tehetetlennek látszó vezetéssel szemben.

A közvélemény-kutatások 2003 előtt azt mutatták, hogy a Hamasz népszerűsége 21 százalékon stagnált, de jelzésértékű, hogy ez az arány 2004-re nagymértékben növekedett, és már elérte a 30 százalékot.[177]

Egy évvel később azonban a kutatás eredményei azt jelezték, hogy a támogatottsága már lényegesen kisebb mértékben növekszik, így akkor az iszlamista csoportra a lakosság 33 százaléka szavazott volna.[178] Ebből az következik, hogy a Hamasz 2005-ben végzett tevékenysége, illetve a kampánya, komoly jelentőséggel bírt a 2006-os választási sikert illetően.

A Hamasz kampányát egyértelműen sikeresnek értékelhetjük, hiszen az új törvény alapján megtartott általános választásokon a szervezet listája – Változás és Reform néven –, illetve jelöltjei egyaránt győzelmet arattak. A lista a szavazatok 44 százalékát gyűjtötte össze, amelynek köszönhetően 74 helyet kapott a parlamentben (a

---

[172] CROOKE, ALASTAIR: „From Rebel Movement to Political Party: the case of the Islamic resistance Movement". 2007. március. *In: http://conflictsforum.org/briefings/Hamas-From-rebel-movement-to-political-party.pdf.* Letöltés: 2008. november 22.

[173] Jungbert, 2006, 174.o.

[174] Uo.

[175] Uo.

[176] Jungbert, 2006, 174.o.

[177] „Palestine opinion public poll", 2005. szeptember, *In: Palestinian center for policy and survey researche,* http://www.pcpsr.org/survey/polls/2005/p17a.html. Letöltés: 2009. február 26.

[178] „Palestin public opinion poll", 2005. június. *In: Palestinian center for policy and survey reserche. http://www.pcpsr.org/survey/polls/2005/p16a.htm.* Letöltés: 2009. január 7.

Fatah ezzel szemben 41 százalékával 45-öt). A 16 választási kerületből nyolcban nyert a Választás és Reform listája, így a szervezet elsősorban az arányos választási rendszernek köszönhette azt, hogy győzelmet tudott aratni a Fatah felett.[179] A listás eredményekkel ellentétben az egyéni jelöltek között már sokkal nagyobb volt a különbség az iszlamista szervezet javára.[180]

A Gázai övezetet és a Nyugati Partot összehasonlítva nincs számottevő különbség az elért eredmények között, tehát a Hamasz nem kizárólag a Gázai övezetben hagyományosnak mondható népszerűségének köszönhette, hogy 2006-ban választásokat tudott nyerni.[181]

A Hamasz fejlődése 1988 és 2005 között

A Hamasz több szinten is fejlődött 1988-at követően: a fegyveres ellenállás stratégiáját illetően, ideológiailag és politikailag is, amely szintek természetesen szoros összefüggésben álltak egymással.

A fegyveres ellenállás – létrejötte után – az Izaldin Kasszem Brigádjainak feladata lett, amely 1992-ig nem követett el öngyilkos merényletet. A merényleteket ideológiailag a Hamasz úgy magyarázza, hogy azok válaszlépések az izraeliek által végrehajtott, palesztin civil lakosságot is érintő, halálos áldozatokkal járó akciókra, éppen ezért a Hamasznak joga van arra, hogy izraeli civileket öljön.[182]

A második intifáda új elemet is hozott az iszlamista szervezet taktikájában, a tűzszüneteket, vagy más szóval fegyverszüneteket (*hudna*).[183] A hudnát már Mohamed próféta korában is alkalmazták, muzulmán gondolkodók álláspontja szerint tíz évre szóló, megújítható fegyverszünetet jelent.[184]

A fegyverszünetek több célt is szolgáltak: a harcokban kifáradt palesztinoknak lehetőséget biztosítottak arra, hogy feltöltődjenek, a Hamasz rendezhette a sorait, emellett politikailag is jelzés értékűek lehettek volna, a tekintetben, hogy a csoport bizonyos feltételek teljesülése esetén kész lemondani az erőszakról. A nemzetközi közösség és Izrael azonban a tűzszünetet minden esetben taktikai megfontolásokkal magyarázta, ezért előremutató tárgyalásokat nem folytattak a Hamasszal.[185]

---

[179] Palesztin Központi Választási Bizottság közleménye, *In: http://www.elections.ps/pdf/final_results_Map_Votes_for_the_list_per_districts_EN.pdf.* Letöltés: 2009. február 26.

[180] Palesztin Központi Választási Bizottság közleménye, *In: http://www.elections.ps/pdf/final_results_Map_districts_Seats_Distribution_EN.pdf.* Letöltés: 2009. február 26.

[181] Palesztin Központi Választási Bizottság közleménye, *In: http://www.elections.ps/pdf/final_results_Map_districts_Seats_Distribution_EN.pdf.* Letöltés: 2009. február 26.

[182] Crooke, 2007, 4.o.

[183] Uo, 5.o.

[184] SCHWEITZER, ANDRÁS: „Az átalakuló Izrael/Palesztina konfliktus és a Jeruzsálem-kérdés." PHD értekezés, 2006. *In: http://phd.lib.uni-corvinus.hu/138/01/schweitzer_andras.pdf.* 154.o. Letöltés: 2009. március 2.

[185] Crooke, 2007, 6-7.o.

A politikai változásokhoz ideológiai fejlődésen is keresztül kellett mennie a csoportnak. Az iszlamista szervezet chartájának nyelvezetét még nagymértékben meghatározzák az iszlamista hívószavak, illetve komoly hangsúlyt kapott az iszlám és a zsidók közötti harc is. Később ez a retorika finomodott, és a Hamasz elsősorban a megszállással szembeni ellenállás fontosságát helyezte a középpontba (amelyet egyébként megerősít a szervezet neve is, hiszen önmagukat ellenállási mozgalomként definiálják). Ez elsősorban az első intifáda eseményeiből táplálkozott, hiszen a felkelés idején, mint láthattuk, ténylegesen a megszállók ellen harcolt. A dokumentum néhol antiszemita vonásait a szervezet elhagyta, és a zsidókról a cionistákra helyezte át a hangsúlyt. Az ideológiai változásokat támasztja alá az is, hogy két hamaszos parlamenti képviselő is arról beszélt, hogy a szervezet alapító okirata nem egyenlő a Koránnal, és megváltoztatható.[186]

A Hamasz 1988 után sokáig az első fejezetben bemutatott ideológusok tanításait követte, később azonban, ha részt akart venni a demokratikus folyamatokban, ezen változtatnia kellett. A szakértők körében vita alakult ki azzal kapcsolatban, hogy a fundamentalista mozgalmak és a nyugati típusú liberális demokráciák összeegyeztethetőek-e egymással.

Egyes szakértők szerint (akiknek a csoportját elsősorban Bassam Tibi neve fémjelzi) nem lehet különbséget tenni a radikálisok és a mérsékeltebb fundamentalisták között, ennek megfelelően a liberális demokrácia, amelyet Kutb és Maudúdi is elutasított, nem elfogadható számukra.[187]

Más vélemények szerint azonban különbséget kell tenni a két irányzat között, és a mérsékeltebbek elismerik azt, hogy a saját fogalmaik segítségével leírt demokratikus folyamatokban részt kell venni.[188]

A Hamasz ideológiai szinten mindenképpen elindult a mérsékelt irányba, azzal azonban, hogy katonai szárnyát továbbra is fenntartotta, és céljai érdekében ezt követően is követett el merényleteket, a radikalizmusa nem szűnt meg. A szervezet ideológiai fejlődése mellett komoly eredményeket hoztak a szervezet politikájában bekövetkezett változások is, amelyek hosszú távon elképzelhető, hogy nem képesek a szervezet arculatát meghatározni, de a folyamatot 2006-ig sikerként értékelhetjük

A Hamasz politikai szinten történő fejlődése is 2003-at követően gyorsult fel, és több tényező siettette. Mint láttuk, 1996-ban az iszlamista csoport, mivel nem ismerte el a Palesztin Nemzeti Hatóságot, nem indult el a választásokon. Az ezt követő tíz év alatt a szervezet álláspontja komoly változáson ment keresztül – ehhez első lépésként felül kellett vizsgálnia az 1996-os választások elutasítására vonatkozó érveit. Az elutasítás két oszlopra épült: egyrészt arra, hogy a Hamasz nem ismerte el Izrael létét, így a tárgyalások jogi alapjait, és azok eredményeit sem, másrészt pedig, az iszlamista szervezet álláspontja szerint azzal, hogy az egyezmények nem biztosítottak választójogot a palesztin menekülteknek, a Palesztin Hatóság nem képviselte a palesztin népet.[189]

---

[186] Crooke, 2007, 10.o.
[187] Csicsmann, 2008, 184.o.
[188] Uo.
[189] LAMNAOUER, AMEL-SAIF, ATEF ABU: „Political integration of islamist movments throught the democratic elections: the case of the Muslim Brotherhood in Egypt and Hamas in

A Hamasz érvei szilárd ideológiai alapokon álltak, ettől függetlenül az iszlamisták nem elsősorban lelkiismereti megfontolások alapján utasították el a választásokon való részvételt, hanem gyakorlatias okokból döntöttek a távolmaradás mellett. A Hamasz vezetői úgy gondolták, hogy nincs reális esélyük a Fatah fölé kerekedni. Az ellenzéki szerep, amelyet, bár azt a demokratikus politikai életben töltötték volna be, nem volt vonzó alternatíva a szervezet számára, hiszen kisebbségi pozícióból nem tudta volna célkitűzéseit megvalósítani. Ebből következik, hogy bizonyos körülmények megváltozása esetén a Hamasz változtathatott korábbi politikáján.

A Gázai övezetből történő izraeli kivonulás után a szervezet a Palesztin Nemzeti Hatóságot, mint intézményt, egyre ritkábban kritizálta, és miközben fokozatosan háttérbe szorult az oslói békefolyamat által életre hívott politikai szervezet bírálata, addig előtérbe került az adminisztráció hatékonyságának megkérdőjelezése, illetve a korrupció problémája.[190]

Ahmed Jászin halála 2004 után felgyorsította a Hamasz palesztin politikai életbe történő beintegrálódását, hiszen a sejk 1988-tól vezette a csoportot. Halálával a mérsékeltebb vezetőknek lehetőségük nyílt arra, hogy a Hamaszon belül nagyobb szerephez jussanak.

Az iszlamisták mérsékelt ágának kedvezett az, hogy Jászin sejk kijelölt utódja is rövid időn belül egy izraeli akció áldozata lett.[191] Ráadásul Abbász támogatta, hogy beépítsék a csoportot a Palesztin Hatóság struktúrájába,[192] ezért nyitottan fogadta a Hamasz politikájának módosulását is.

Ezzel párhuzamosan a Fatah valamelyest meggyöngült, hiszen vezetőváltása kevésbé volt gördülékeny, mint a Hamaszé. Arafat szimbóluma volt a PFSZ-nek, és szervezetét gyakorlatilag egy személyben irányította, így Mahmúd Abbászra nehéz feladat hárult, amikor ezt a gyakorlatot folytatni akarta.[193]

A belső tényezőkön kívül külső hatások is elősegítették az iszlamisták álláspontjának mérséklődését: a Hezbollah és az Egyesült Államok politikája is megváltozott a 2000-es évek elején.

Az Egyesült Államok külpolitikája 2001 után a terrorizmus elleni harc keretében folytatódott tovább, és emiatt a Hamaszra komoly nemzetközi nyomás nehezedett. A választásokon való részvétel lehetőséget biztosított a szervezet számára, hogy az elszigeteltségből valamilyen szinten kitörjön. Azzal, hogy az iszlamista csoport hajlandóságot mutatott arra, hogy részt vegyen a demokratikusan megválasztott palesztin politikai életben, elfogadottságát is növelhette.[194] Más kérdés, hogy az Egyesült Államok a Hamasz győzelmét követően nem ismerte el az Iszmáil Haníje vezette kormányt, attól függetlenül sem, hogy a választások kiírását Washington is sürgette.[195]

Palestine." *Euromesco*, 2007/63. szám. http://www.euromesco.net/images/paper63eng.pdf. 21-22.o. Letöltés: 2008. november 15.

[190] Uo., 24.o.
[191] Uo., 23.o.
[192] Ferwagner-Komár-Szélinger, 2003, 150.o.
[193] Crooke, 2007, 11.o.
[194] Lamnaouer-Saif, 2007, 23.o.
[195] Toameh: *i.m.*

A Hamasz előtt követendő példaként jelent meg a Hezbollah is, amely, mint az előző fejezetben láthattuk, sikeresen integrálódott a libanoni politikai életbe, miközben katonai tevékenységéről és céljairól nem mondott le. Ezzel a síita szervezet a nemzetközi életben is elfogadottabb csoporttá vált.

Az iszlamista szervezet választási sikere megdöbbenést váltott ki a nemzetközi közvéleményben, hiszen a szakértők korábban úgy vélekedtek, hogy a Fatah nagy győzelmet arat 2006 januárjában.[196] Ezt az álláspontot a közvélemény-kutatások eredményeire alapozták, amelyek azt mutatták, hogy a Fatah támogatottsága folyamatosan növekszik.[197]

Az amerikai kormányzat szabadnak és szabályosnak minősítette a 2006. januári választást, és miközben kifejezték támogatásukat azzal kapcsolatban, hogy a palesztinoknak joguk van azt megválasztani, akit akarnak, azt is jelezték, hogy a választás következményekkel járhat.

Az Egyesült Államok az együttműködéshez három feltételt szabott, amely magában foglalta, hogy a Hamasznak le kell mondania az erőszakról, és el kell ismernie Izraelt illetve a békefolyamat során aláírt megállapodásokat. A feltételek megvalósítása, attól függetlenül, hogy Izraelt a Hamasz nem volt hajlandó elismerni, megindult, hiszen, mint láthattuk, a békefolyamat közvetett elfogadását jelentette már önmagában az a tény is, hogy a választásokon elindította a jelöltjét. Emellett komoly lépést tettek az erőszak megszüntetésére is azáltal, hogy a választási sikerük után fél éven keresztül nem követtek el öngyilkos merényleteket.[198]

Az iszlamista csoporton belül azonban törést okozott, hogy hatalomra kerülésük után – az amerikai elutasítás mellett többek között annak is köszönhetően, hogy az Európai Unió befagyasztotta a segélyek átutalását – a szervezet elszigetelődött, és ez ismét a radikálisok megerősödését eredményezte a csoporton belül.[199]

Ettől függetlenül a Hamasz nemcsak hogy követte a Hezbollahot, de hatalomra jutás tekintetében meg is előzte a síita szervezetet, így Irán és Szudán után Palesztinában is vezető szerephez jutottak az iszlamisták.[200]

---

[196] Csicsmann, 2008, 201.o.
[197] „Palestin public opinion poll", 2005. június. *In: Palestinian center for policy and survey reserche. http://www.pcpsr.org/survey/polls/2005/p16a.htm.* Letöltés: 2009. február 26.
[198] Csicsmann, 2008, 201.o.
[199] Uo.
[200] Uo, 185.o.

Konklúzió

Összességében elmondhatjuk, hogy mindkét vizsgált iszlamista csoport, megalakulását követően, sikeresen építette ki a szervezetét, és tett szert bizonyos fokú népszerűségre. Ebben egyaránt komoly segítségükre volt az intifádák következtében kialakult belpolitikai helyzet, és az elsősorban a Hezbollah közvetítésével érkező iráni segítség.

A Palesztinai Iszlám Dzsihád és a Hamasz is szerepet játszott abban, hogy több évtized után az intifádáknak köszönhetően a palesztin-ügy iszlamizálódott, és hogy maga az iszlamizmus meghatározó tényezővé válhatott a térségben. A Hamasz és az Iszlám Dzsihád is felismerte azt, hogy a felkelések belső indíttatásból, a társadalom elégedetlensége következtében kezdődtek meg, és megpróbálták ezt az elkeseredettséget a saját javukra fordítani. A Hamasz ebből a szempontból mindenféleképpen sikeresebb szervezetnek tekinthető, hiszen képes volt a Fatah népszerűségét is felülmúlni.

Komoly különbség áll fenn ezzel szemben a két csoport között egyfelől ideológiai szempontból, másfelől pedig, hogy az elveket, amelyekre tevékenységüket megalakulásukkor alapozták, mennyire hajlandóak feladni. Ezt a két intifádában betöltött szerepük, illetve a felkelések során őket ért külső hatások segítségével pontosan le lehetett mérni.

A Hamasz pragmatikusabb politikát folytatott, mint az Iszlám Dzsihád, elsősorban annak következtében, hogy a szervezeten belül – a külső és a belső tényezőknek egyaránt köszönhetően – egy rövid időre a mérsékelt irányzat kerekedett felül. A csoportnak azonban a külvilággal nem sikerült elfogadtatnia magát, így kérdéses, hogy a jövőben mennyire lesz képes a támogatottságát fenntartani, az állandó lesz-e, és így véglegesen a Fatah által dominált PFSZ helyére tud-e lépni, vagy a lakosság elveszti a szervezetbe vetett hitét, amelynek következtében még előfordulhat, hogy az ideológiáját kismértékben ugyan, de változató Hamasz válságba kerül.

Az Iszlám Dzsihád ezzel szemben nem indult el a mérséklődés irányába, és vezetőjének halála után is ugyanazokat az elveket követte, mint korábban. Ez a politika egyfelől azt eredményezte, hogy a támogatottsága lényegesen elmaradt a Hamaszétól, másfelől azt, hogy esélytelenné tette annak a lehetőségét, hogy a nemzetközösség szemében kompromisszumra kész szervezetként tüntesse fel magát, így nem vehet részt a palesztin állam megteremtésében sem. Figyelemre méltó azonban, hogy az Iszlám Dzsihád tagjai és támogatói, bár kevesen vannak, teljesen lojálisak a szervezethez, így azt nem osztják meg belső viták.

Kérdéses, hogy a palesztin erőviszonyok megváltozása milyen hatással lehet az oslói békefolyamat által elfogadott állam megteremtésére. Ha a Hamaszon belül a radikális ág kerekedik felül, akkor nem sok esély kínálkozik arra, hogy az állam

létrejön, azonban ha a mérsékelt irányzat képes lesz ráerőltetni az akaratát a szélsőségesekre, akkor Izraelnek nagy valószínűséggel ezzel, a megegyezésre hajlandónak mutatkozó vezetéssel kell megállapodnia. A mérsékeltek sikeréhez azonban mind a zsidó állam, mind az Egyesült Államok részéről rugalmasabb politikára lesz szükség.

Felhasznált irodalom

Könyvek:

20. századi egyetemes történet II. Szerk: NÉMETH, LÁSZLÓ. Osiris Kiadó, Budapest, 2006.

ABLAKA, GERGELY: „Az Iráni Iszlám Köztársaság és a terrorizmus. Irán útja a politikai terrorizmustól a terror elleni harcban való passzív részvételig." *In:* TÁLAS, PÉTER: *Válaszok a terrorizmusra. A politikai marketing csapdájában*. Mágus Stúdió. Budapest, 2006.

ABU AMR, ZIÁD: *Islamic Fundamentalism in the West Bank and Gaza: Muslim Brotherhood and Islamic Jihad*. Indiana University Press, 1994.

CSICSMANN, LÁSZLÓ: *Iszlám és demokrácia a Közel-Keleten és Észak-Afrikában*. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2008.

Dokumentumok a Közel-Kelet XX. századi történetéhez. *Szerk*: LUGOSI, GYŐZŐ. L'Harmattan, Budapest, 2006.

FERWAGNER, PÉTER ÁKOS-KOMÁR, KRISZTIÁN: *Arafat*. Maxim Kiadó, Szeged, 2003.

FERWAGNER, PÉTER ÁKOS-KOMÁR, KRISZTIÁN-SZÉLINGER, BALÁZS: *Terrorista szervezetek lexikona. Gavrilo Principtől Oszama bin Ládenig*. Maxim Könyvkiadó, Szeged, 2003.

J. NAGY, LÁSZLÓ - FERWAGNER, PÉTER ÁKOS: *Az arab országok története*. JATEPress, Szeged, 2004.

KEPEL, GILLES: *Dzsihád*. Európa Könyvkiadó, Budapest, 2007.

MORDECHAI, SCHOENFELD: *Arafat, személyesen*. PolgArt, Budapest, 2004.

ROSTOVÁNYI, ZSOLT: *Az iszlám a 21.század küszöbén*. Aula, Budapest, 1998.

ROSTOVÁNYI, ZSOLT: *Az iszlám világ és a nyugat*. Corvina, Budapest, 2004.

ROSTOVÁNYI, ZSOLT: *Együttélésre ítélve. Zsidók és palesztinok küzdelme a Szentföldért*. Corvina, 2006.

Cikkek:

JUNGBERT, BÉLA: „A Palesztin Nemzeti Hatóság helyzete a Mahmúd Abbász elnökké választása utáni időszakban". *In: Külügyi Szemle*, V. évf., 2006/3-4. szám.

N. RÓZSA, ERZSÉBET: „A Bush-kormányzat Közel-Kelet-politikája.” *In: Külügyi Szemle*, II. évf., 2003/4. szám.

Internetes források:

A Biztonsági Tanács 2001/1368-as határozata. *In: ENSZ honlapja*. http://www.un.org/french/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1368(2001). Letöltés: 2009. január 15.

ABLAKA, GERGELY: „A „Nagy Sátán” és a „Törvényen Kívüli” kapcsolata 2001. szeptember 11. után: Az amerikai-iráni viszony alakulása a 21. század elején.” *In: Kül-Világ online*, II. évf., 2005/2-3.szám. http://www.freeweb.hu/kul-vilag/2005/0203/ablaka.pdf. Letöltés: 2008. szeptember 27.

„Al-Aqsa Martyrs Brigade”. *In: Council of foreign relations*. http://www.cfr.org/publication/9127/. Letöltés: 2009. március 19.

„Arafat Horrified by attacks, but thousands of palestinians celebrate; rest of the world outraged”. *In: Fox News online,* 2001. szeptember 12. http://www.foxnews.com/story/0,2933,34187,00.html. Letöltés: 2009. március 3.

„Az arab-izraeli konfliktus 1948-2007”. *In: Biztonságpolitikai Szemle online,* http://bizpol.playhold.hu/?module=corvinak&module_id=4&cid=83#C6. Letöltés: 2009. április 2.

„Az Egyesült Államok külügyminisztériumának terrorizmusról szóló éves jelentése - 2006.” *In: http://www.state.gov/s/ct/rls/crt/2006/82738.htm.* Letöltés: 2009. január 18.

CROOKE, ALASTAIR: „From Rebel Movement to Political Party: the case of the Islamic resistance Movement”. 2007. március 4. *In: http://conflictsforum.org/briefings/Hamas-From-rebel-movement-to-political-party.pdf.* Letöltés: 2008. november 22.

FIGHEL, YONI-SHAHAR, YAEL: „The Al-Qaida-Hizballah Connection”. *In: International Policy Institute for Counter-Terrorism*, 2002. február 26. http://212.150.54.123/articles/articledet.cfm?articleid=425. Letöltés: 2009. március 4.

„Freezing funds: list of terrorists and terrorist groups”. *In: http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33208.htm#AMENDINGACT*. Letöltés: 2009. január 18.

GAZDIK, GYULA: „A palesztinai iszlámista szervezetek története az 1980-as évek végéig”. *In: Kül-Világ online*, IV. évf., 2007/2. szám. http://www.freeweb.hu/kul-vilag/2007/02/gazdik.pdf. Letöltés: 2008. szeptember 24.

GILLOOLY, HAYLEY: „The Palestinian Islamic Jihad: True religion terrorism in the Middle East.” *In: The Law and Society Journal at UCSB,* 2006-2007. http://www.lawso.ucsb.edu/projects/review/issues/2006-2007/Gillooly. Letöltés: 2008. október 13.

GRINBERG, LEV: „The Arrogance of Occupation”. *In: Middle East Policy*, IX. évf., 2002/1.szám. http://www.mepc.org/journal_vol9/0203_grinberg.asp. Letöltés: 2009. január 12.

„Hamas denies Abbas charges it is letting Al-Qaida enter Gaza.” *In: Haaretz online*, 2007. július 10. http://www.haaretz.com/hasen/spages/880349.html. Letöltés: 2009. január 12.

„Hamas rejects al-Qaeda's support.” *In: BBC online*, 2006. március 5. http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4776578.stm. Letöltés: 2009. január 12.

„Hamas will boycott presidential election”. *In: People' Daily Online*, 2004. december 2. http://english.peopledaily.com.cn/200412/02/eng20041202_165881.html. Letöltés: 2008. december 3.

„Hezbollah calls for participation in palestinian intifada”. *In: People's daily online,* 2001. augusztus 13. http://english.people.com.cn/english/200108/13/eng20010813_77214.html. Letöltés: 2009. március 22.

HROUB, KHALED: „Hamas in and out of power.” In: Domestic change and conflicit in the mediterraneum: the cases of Hamas and Hezbollah. *In: Euromesco*, 2008. január. 65. szám. http://www.euromesco.net/images/65eng.pdf. Letöltés: 2008. november 7.

JUBRAN, MICHAEL: „Not planned, but not spontenaeus: The intifada, its leadership and the PLO.” 1989. december, Washington. *In: Report on Middle East Affairs*. http://www.washington-report.org/backissues/1289/8912010.html. Letöltés: 2008. október 17.

Katz, Yaakov: „Mashaal meets with al-Qaida leader”. *In: Jerusalem Post online*, http://www.jpost.com/servlet/Satellite?pagename=JPost%2FJPArticle%2FShowFull&cid=1143498852647. Letöltés: 2009. január 12.

LAMNAOUER, AMEL-SAIF, ATEF ABU SAIF: Political integration of islamist movments throught the democratic elections: the case of the Muslim Brotherhood in Egypt and Hamas is Palestine. *In: Euromesco*, 2007/63. szám. http://www.euromesco.net/images/paper63eng.pdf. Letöltés: 2008. november 15.

LEVITT, MATTHEW A.: „Hezbollah's West Bank Terror Network”. *In: Middle East Intelligence Bulletin*. V. évf., 2003/8-9. szám. http://www.meib.org/articles/0308_l3.htm. Letöltés: 2009. január 10.

LEVITT, MATTHEW A.: „The political economy of the Middle East terrorism”. *In: Middle East Review of International Affairs*, VI. évf., 2002/4. szám. Letöltés: 2009. március 16.

LEVITT, MATTHEW A.: „Hamas and Islamic Jihad Clash over 'Media Jihad'” *In.: RUSI/Jane's Homeland and Security Monitor*, 2005 február. http://www.washingtoninstitute.org/templateC06.php?CID=768. Letöltés: 2008. december 12.

LITVAK, MEIR: „Hamas' victory in municipal election”. *In: Telavivnotes*, 2005/156. szám. http://www.tau.ac.il/dayancenter/commentary/TAUNotes156.pdf. Letöltés: 2008. december 5.

MOGHADAM, ASSAF: „Palestinian suicide terrorism in the Second Intifada: Motivations and Organizational aspects.” 2002. augusztus 17. *In:*

http://www.laits.utexas.edu/tiger/moghadam_organizations.pdf. Letöltés: 2008. szeptember 14.

„Palestin public opinion poll", 2005. június. *In: Palestinian center for policy and survey reserche*. http://www.pcpsr.org/survey/polls/2005/p16a.htm. Letöltés: 2009. január 7.

„Palestine opinion public poll", 2005. szeptember, *In: Palestinian center for policy and survey researche*. http://www.pcpsr.org/survey/polls/2005/p17a.html. Letöltés: 2009. február 26.

Palesztin Központi Választási Bizottság közleménye, *In: http://www.elections.ps/pdf/final_results_Map_districts_Seats_Distribution_EN.pdf.* Letöltés: 2009. február 26.

Palesztin Központi Választási Bizottság közleménye, *In: http://www.elections.ps/pdf/final_results_Map_Votes_for_the_list_per_districts_EN.pdf*Letöltés: 2009. február 26.

Palesztin Központi Választási Bizottság közleménye. *In: http://www.elections.ps/pdf/Municipal_Elections_Results_EN_(2).pdf*. Letöltés: 2009. február 25.

Palesztin Központi Választási Bizottság közleménye, *In: http://www.elections.ps/pdf/Municipal_Elections_Results_EN_(4).pdf*. Letöltés: 2009. február 25.

Palesztin Központi Választási Bizottság közleménye. *In: http://www.elections.ps/pdf/Results_election_1996.pdf*. Letöltés: 2009. március 3.

Palesztin Központi Választási Bizottság közleménye. *In: http://www.elections.ps/template.aspx?id=143*. Letöltés: 2009. február 25.

PARAGI, BEÁTA: „A palesztin gazdaság főbb jellemzői és az intifáda gazdasági hatása". *In: Kül-Világ online*, I. évf., 2004/1. szám. http://www.freeweb.hu/kul-vilag/2004/01/paragi.pdf. Letöltés: 2008. szeptember 20.

"Qaeda leader urges Hamas alliance." *In: International Herald Tribune online,* 2007. június 25. http://www.iht.com/articles/ap/2007/06/25/africa/ME-GEN-Palestinians-Al-Qaida.php. Letöltés: 2009. január 12.

SALAMON, PÉTER: „Isten Pártja a cédrusok országában. A Hezbollah: Isten pártja vagy Libanon pártja?" *In: www.biztonsagpolitika.hu/userfiles/file/PDF/salamon_hezb.pdf*. Letöltés: 2009. február 4.

SPEIDL, BIANKA: „A síita mártírtudat gyökerei és átalakulása a libanoni polgárháborúban: a Hezbollah példája". *In: Kül-Világ online,* II. évf., 2005/2-3. szám. http://www.freeweb.hu/kul-vilag/2005/0203/speidl.pdf

SPYER, JONATHAN: „Al-Qaida-style extremism gains real power within Hamas." *In: Jerusalem Post online,* http://www.jpost.com/servlet/Satellite?cid=1227702404879&pagename=JPost%2FJPArticle%2FShowFull. Letöltés: 2009. január 14.

„Survey Research Unit - 2003.június". *In: Palestinian center for policy and survey researche*. http://www.pcpsr.org/survey/polls/2003/p9a.html. Letöltés: 2009. február 25.

SCHWEITZER, ANDRÁS: „Az átalakuló Izrael/Palesztina konfliktus és a Jeruzsálem-kérdés.” PHD értekezés, 2006. *In: http://phd.lib.uni-corvinus.hu/138/01/schweitzer_andras.pdf*. 154.o. Letöltés: 2009. március 2.

„Terror attack hit U.S.” *In: CNN online,* 2001. szeptember 11. http://edition.cnn.com/2001/US/09/11/worldtrade.crash/index.html. Letöltés: 2009. március 3.

„The Islamic Jihad Terrorist Infrastructure in Jenin” *In: Izraeli külügyminisztérium honlapja*. 2002. október 5. http://www.mfa.gov.il/MFA/MFAArchive/2000_2009/2002/10/The%20Islamic%20Jihad%20Terrorist%20Infrastructure%20in%20Jeni. Letöltés: 2008. december 13.

TOAMEH, ABU KHALED: „Regime change in Palestine?” *In: Wall Street Journal online*, 2006. január 24. http://www.opinionjournal.com/editorial/feature.html?id=110007858 2006. január 24. Letöltés: 2009. január 16.

WRIGHT, ROBIN: „Inside the Mind of Hezbollah”. *In: Washington Post online,* 2006. július 16. http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2006/07/14/AR2006071401401_2.html. Letöltés: 2009. február 17.

ZUNES, STEPHEN: „The Swing to the Right in U.S. Policy Toward Israel and Palestine”. *In: Middle East Policy Council Journal*, IX. évf., 3. szám. http://www.mepc.org/journal_vol9/0209_zunes.asp